

Gevolgen ontkoppeling slachtpremies voor de vleeskalversector

N. Bondt
G.B.C. Backus
J. Bolhuis
C.J.A.M. de Bont
F.H.J. Bunte
H. Prins
J.H. Wisman

September 2008
Rapport 2008-046
Projectcode 31405
LEI Wageningen UR, Den Haag

Het LEI kent de werkvelden:

- Internationaal beleid
- Ontwikkelingsvraagstukken
- Consumenten en ketens
- Sectoren en bedrijven
- Milieu, natuur en landschap
- Rurale economie en ruimtegebruik

Deze nota verschijnt binnenkort als LEI-rapport en maakt deel uit van het werkveld Internationaal beleid

Gevolgen van ontkoppeling slachtpremies voor de vleeskalversector

Bondt, N., G.B.C. Backus, J. Bolhuis, C.J.A.M. de Bont, F.H.J. Bunte, H. Prins en J.H. Wisman
Rapport 2008-046;
84 p., fig., tab., bijl.

Gevolgen van ontkoppeling slachtpremies voor de vleeskalversector geeft de mogelijke gevolgen aan van ontkoppeling van de slachtpremie voor de kalfsvleessector in Nederland. Of ontkoppeling zal leiden tot een aanzienlijke vermindering van de productie is sterk afhankelijk van de externe omstandigheden, de voorwaarden die zullen worden gesteld en de reactie van de kalverintegraties.

Impact of decoupling the slaughter premium for veal calves indicates the possible consequences of the decoupling of the slaughter premium for the Dutch veal industry. Whether decoupling will lead to a considerable reduction in production is highly dependent on external circumstances, the conditions to be imposed and the reaction of the veal integrations.

Bestellingen

070-3358330
publicatie.lei@wur.nl

© LEI, 2008

Vermenigvuldiging of overname van gegevens is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.

Het LEI is ISO 9000 gecertificeerd.

Inhoud

Woord vooraf
Samenvatting
Summary

- 1 Inleiding** 14
  - 1.1 Aanleiding en doel
  - 1.2 Werkwijze en uitgangspunten
  - 1.3 Opbouw van het rapport

- 2 De kalfsvleessector in beeld**
  - 2.1 Algemene sectorkenmerken
  - 2.2 Structuur van de kalverbedrijven
  - 2.3 Resultaten van de kalverbedrijven
  - 2.4 Integraties

- 3 Markt- en prijsontwikkelingen**

- 4 Gevolgen van ontkoppeling**
  - 4.1 Belang van de slachtpremies
  - 4.2 Verwachte gevolgen van ontkoppeling
  - 4.3 Gevolgen blijvende koppeling Frankrijk
  - 4.4 Gevolgen vervallen 50%-eis
  - 4.5 Verwachte krimp op basis van positie kalverbedrijven
  - 4.6 Verwachte krimp op basis van prijselasticiteiten
  - 4.7 Gevolgen voor de administratieve lasten

- 5 Conclusies en slotbeschouwing**
  - 5.1 Conclusies
  - 5.2 Slotbeschouwing

Literatuur

Bijlagen

- 1 Begeleidingscommissie en andere experts
- 2 Leeftijd ondernemers en opvolging in de kalverhouderij

4

- 3 Samenhang prijzen verschillende slachtdieren
- 4 Kalfsvleesproductie in vijf EU-landen
- 5 Keten rondom de kalverhouderij
- 6 Verwachte krimp na ontkoppeling

Woord vooraf

Bij de in 2003 genomen besluiten over hervorming van het Europese Landbouwbeleid (GLB) was een van de centrale punten het ontkoppelen van de premies die bij eerdere hervormingen van het GLB waren ingesteld. Voor de sector rund- en kalfsvlees werd echter aan de lidstaten de gelegenheid gegeven te kiezen voor een uitzondering. Nederland besloot toen de slachtpremies voor runderen en kalveren te handhaven met de aantekening dat deze koppeling na enige jaren zou worden geëvalueerd. In dit rapport worden, in opdracht van de Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren (PVE), de gevolgen van een ontkoppeling van de slachtpremie zoveel mogelijk gekwantificeerd. Hierbij staat het te verwachten gedrag van de vleeskalverhouders centraal.

Aan het onderzoek is meegewerkt door N. Bondt (projectleider), H. Prins, J.H. Wisman, G.B.C. Backus, J. Bolhuis, C.J.A.M. de Bont en F.H.J. Bunte. Vanuit PVE en de kalversector is het onderzoek begeleid door de heren F. van Dongen (PVE/COV), L. Loseman (LTO) en H.W.A. Swinkels (VanDrie Group). De resultaten van het onderzoek zijn besproken in twee bijeenkomsten van deze begeleidingscommissie. Verder is er belangrijke inbreng geweest van een groep kalverhouders en enkele andere deskundigen (zie bijlage 1). Namens het projectteam dank ik al deze mensen voor hun bijdrage aan het onderzoek.

Prof.dr.ir. R.B.M. Huirne
Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

Samenvatting

Belangrijkste conclusies

Op basis van de economische positie en de ontwikkelingsmogelijkheden van de verschillende kalverbedrijven in Nederland moet rekening worden gehouden met een maximale krimp van de productie als gevolg van ontkoppeling van 13 tot 17%. Hierbij is echter alleen rekening gehouden met de slachtpremie en niet met markt- en prijseffecten. Op basis van berekende prijselasticiteiten wordt in de nieuwe evenwichtssituatie een krimp van 12% geschat. Door de te verwachten daling van de nukaprijzen en een blijvende invloed van de bedrijfstoelagen op de productiebeslissingen in de kalverhouderij, zal de daadwerkelijke krimp op de kortere termijn waarschijnlijk minder groot zijn, tussen de 5 en 10%. Dit hangt echter mede af van de ontwikkelingen in andere landen, met name in Frankrijk. De markt van kalfsvlees is een internationale, vooral Europese markt. Als belangrijke producent en concurrent Frankrijk blijft koppelen, zullen dempende prijseffecten (daling nukaprijzen, stijging opbrengstprijzen) zich niet of in veel mindere mate voordoen, waardoor een forsere productiedaling van meer dan 10% verwacht mag worden. De concurrentiepositie van de Nederlandse kalversector zal in deze situatie verslechteren, waardoor verlies van marktaandeel en extra krimp niet zijn uit te sluiten.

De uitkomst van de nu uitgevoerde analyse is vrij consistent met eerdere bevindingen. Onderzoek van De Bont et al. (2007) noemt schattingen van de effecten van ontkoppeling, uiteenlopend van 5 tot 30%, waarbij is aangegeven dat een beperkte daling van de productie van 5 tot 15% meer voor de hand ligt dan een aanzienlijke afname. Daarbij is aangenomen dat ontkoppeling gelijktijdig ook in Frankrijk en andere landen zou plaatsvinden.

Aanleiding en probleemstelling

De slachtpremie voor runderen en kalveren is in 2000 door de EU geïntroduceerd als compensatie voor de verlaging van de interventieprijzen van rundvlees. Bij de hervorming van het Europese landbouwbeleid (GLB) in 2003 was ontkoppeling van de premies een van de hoofdpunten. Nederland heeft indertijd met onder meer Frankrijk en België gekozen voor de mogelijkheid om de slachtpremies te handhaven.

De Europese Commissie stuurt in haar voorstel, in het kader van de 'Health Check' van het GLB, aan op onder meer verdergaande ontkoppeling en verdere vereenvoudiging van randvoorwaarden. De Nederlandse overheid is in beginsel

van plan om de kalverslachtepremie te ontkoppelen in 2010. Besluitvorming in de EU wordt eind 2008 verwacht. Vervolgens zal iedere lidstaat in de loop van 2009 moeten melden wat hij gaat doen met de eventuele ruimte voor blijvende koppeling die Brussel hem biedt.

In de Adviescommissie Vleeskalveren van de PVE van donderdag 6 maart 2008 is de wens naar voren gekomen om alle aspecten van koppeling/ontkoppeling zo volledig mogelijk, en waar mogelijk gekwantificeerd, in beeld te hebben alvorens hierover met de minister van LNV te overleggen. De sector heeft geen eenduidig beeld van wat er zal gebeuren met de contractvergoedingen bij ontkoppeling en wat de kalverhouders bij ontkoppeling zullen gaan doen: wordt het bedrijf (gedeeltelijk) gestaakt of zal men de exploitatie voor eigen rekening en risico voortzetten? Wat zijn de gevolgen voor de economische positie van contractgevers en voor de rentabiliteit in de sector? Hoe ligt dit als Nederland ontkoppelt en Frankrijk (nog) niet? Duidelijke antwoorden op deze vragen zijn nodig om een afgewogen keuze te kunnen maken.

Onderzoeksvragen

De vraag die centraal staat in dit rapport is: Wat zijn de gevolgen van ontkoppeling van de slachtpremie voor vleeskalveren voor de ontwikkeling van de kalfsvleessector in Nederland? Dit onderzoek geeft een zoveel mogelijk kwantitatief inzicht in deze gevolgen, door het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen.

Hoe zullen kalverhouders op ontkoppeling gaan reageren? Bedrijven zullen verschillend reageren op al of niet ontkoppelen, afhankelijk van de bedrijfsomvang en -opzet, leeftijd, opvolgingssituatie, financiële positie en de verhouding tussen premiebedrag en aanwezig grondareaal. Met een kwantitatieve methode is een nauwkeuriger inschatting gemaakt van het te verwachten gedrag van diverse categorieën kalverbedrijven, waarbij de gevolgen van een volledige ontkoppeling en volledige verrekening met de contractvergoeding¹ als vertrekpunt zijn genomen.

Wat is het te verwachten effect daarvan op de omvang van de productie? In eerste instantie is verondersteld dat ook in andere landen ontkoppeld zal worden. Vervolgens is nagegaan welke gevolgen mogen worden verwacht als Frankrijk en België niet zullen ontkoppelen.

---

¹ Bij een huidige contractvergoeding van (stel) € 200 per kalverplaats betekent volledige ontkoppeling en volledige verrekening: € 70 premie als bedrijfstoelage naar kalverhouder en € 130 nieuwe contractvergoeding.

Tevens is aandacht besteed aan de effecten van prijswijzigingen. Wat zal er gebeuren met prijzen van nuchtere kalveren en kalfsvlees, als de omvang van de kalverhouderij in Nederland, en mogelijk ook in Frankrijk en België, verandert? Op basis van geschatte prijselasticiteiten wordt inzicht gegeven in de te verwachten prijsontwikkeling en de gevolgen daarvan voor de omvang van de productie in Nederland.

Het gaat in dit onderzoek om de economische gevolgen in de jaren 2010 en 2011. Vanaf 2012 moet alles volledig ontkoppeld zijn en tot en met 2009 ligt de zaak al vast. Het voorliggende voorstel van de Europese Commissie stelt dat lidstaten in elk geval in 2010 en 2011 deels (50%) zullen moeten ontkoppelen en vanaf 2012 volledig. Cruciaal is dat in deze overgangsjaren een 'zachte landing' wordt gerealiseerd, zodat de Nederlandse kalversector goed blijft functioneren, in Europees verband sterk en concurrerend blijft en tevens kan anticiperen op het gewijzigde Europese landbouwbeleid vanaf 2012.

Blijvende koppeling in Frankrijk

PVE heeft aangegeven dat in Frankrijk de kalversector al een duidelijke keuze heeft gemaakt voor blijvende koppeling en dat de Franse overheid hierin lijkt mee te gaan. Als Frankrijk inderdaad in de gelegenheid wordt gesteld om in de overgangsjaren 2010 en 2011 te blijven koppelen, dan kan dat, door gerichte actie van met name het bedrijf Lactalis, circa 5% extra krimp tot gevolg hebben. De Nederlandse kalversector heeft nu een gering maar wezenlijk kostprijsvoordeel, waardoor de sector sterk concurrerend is. Door ongelijkheid bij de ontkoppeling zal deze positie serieus worden verzwakt. Dempende prijseffecten, die de uiteindelijke krimp zullen beperken, zullen zich niet of veel minder voordoen als Frankrijk blijft koppelen. De kalfsvleesmarkt is een Europese markt, die niet of nauwelijks onder invloed staat van handel met derde landen. Een forsere krimp leidt tot meer verstoring van de kalfsvleesmarkt en belemmert daardoor de gewenste 'zachte landing' bij de overgang naar een gewijzigd Europees landbouwbeleid.

Wegvallen 50%-eis

Het mogelijk wegvallen van de zogenaamde 50%-eis zal naar verwachting een minder groot effect hebben: circa 2% productiedaling. Een blijvende koppeling in Frankrijk in combinatie met het wegvallen van de 50%-eis zal de grootste productiedaling tot gevolg hebben.

Voorwaarden voor ont koppeling

Om eventuele schadelijke gevolgen van ont koppeling tot een minimum te beperken, zijn de randvoorwaarden van groot belang.

Een eerste belangrijke voorwaarde voor ont koppeling is een integrale toepassing in de EU. Als in Frankrijk blijvend gekoppeld zou worden, dan zou dat de kalversector in Nederland belangrijke schade kunnen toebrengen. Italië en Duitsland, beide ook belangrijke producenten van kalfsvlees, hebben enkele jaren geleden al ont koppeld. Dat de ont koppeling in Italië niet tot een flinke productiedaling geleid heeft is overigens mede verklaarbaar door de minder sterke ketenintegratie van de Italiaanse kalversector.

Een tweede voorwaarde is dat als referentieperiode een recente periode gaat gelden, bijvoorbeeld de jaren 2006-2008, zodat de toeslagrechten zoveel mogelijk terechtkomen bij bedrijven die nog actief zijn en bedrijven die recent nog hebben uitgebreid niet worden gedupeerd. Hiermee zou ook vermeden worden dat de verstoring van de productie door de MKZ in 2001 nog gevolgen heeft. Een recenter productiereferentie dan de jaren 2000-2002 is ook gebruikt bij de omzetting van de melkpremie en de introductie van toeslagen voor de suikerbietentelers.

Om de productieomvang zoveel mogelijk op peil te houden en de toeslagrechten op basis van de slachtpremie maximaal voor de sector te behouden, is het gewenst dat de eis van het handhaven van ten minste 50% productie (name-lijk om in aanmerking te komen voor de speciale toeslagrechten, boven de € 5.000 per ha) blijft gelden.

Prijseffecten

Op grond van de analyse van prijselasticiteiten wordt een krimp van de Nederlandse productie verwacht van maximaal 12%. Dit is een gevolg van het wegval- len van de slachtpremies, die losgekoppeld worden van de productie van kalfsvlees en in de vorm van bedrijfstoelagen ten goede zullen komen aan het platteland. Hierdoor zullen de prijzen voor de Italiaanse en andere afnemers gaan stijgen en zullen de consumptie en productie van kalfsvlees gaan dalen.

Te verwachten is dat bij krimp van de productie als gevolg van de ont koppe- ling de prijzen van nuka's ook zullen dalen en de opbrengstprijzen van kalfsvlees mogelijk zullen stijgen. Hierdoor neemt de rentabiliteit van de kalfsvleesproduc- tie toe, waardoor een deel van de kalverhouders toch zal kiezen voor meer groei of minder krimp. Deze prijseffecten zullen een dempend effect hebben op de verwachte productiedaling.

Het inkomen van de kalverhouders wordt voor een behoorlijk deel gevormd door de slachtpremies. Omdat de premie ook invloed heeft op de opbrengstenmarge van de sector, bepaalt de premie mede de aankooprijzen van nuchtere kalveren. Op die manier komt een deel van de premie terecht bij melkveehouders in Nederland en andere landen die kalveren leveren.

Markt- en prijsontwikkelingen

De vooruitzichten voor de prijsontwikkeling van rund- en kalfsvlees op de Europese markt zijn vrij gunstig. De EU zal, afhankelijk van het zuivelbeleid, bij een krimpende productieomvang de komende jaren meer rundvlees moeten gaan importeren. Dit kan een positief effect hebben op de prijzen van kalfsvlees.

De rentabiliteit van de sector stond in 2007 gedurende een aantal maanden onder druk door de forse stijging van de prijzen van melk- en weipoeders, die in de witveessector worden gebruikt. De prijsstijgingen waren vooral een gevolg van schaarste op de wereldzuivelmarkt. Afschaffing van de melkquota kan hierin verandering brengen, en ook in het aanbod en de prijs van nuchtere kalveren. Door de forse kostenstijgingen en de daarop volgende krimp van de productie konden de prijzen van vleeskalveren herstellen. Vervolgens werd de productie weer uitgebreid en momenteel - zomer 2008 - zijn de prijzen weer naar een laag niveau gedaald. De markt van vleeskalveren lijkt, evenals die van andere landbouwproducten, minder stabiel dan in voorgaande jaren.

Discussie

Belangrijk is dat het functioneren van de kalversector door de ontkoppeling en andere beleidsmaatregelen zo min mogelijk wordt verstoord. Daarom zal de overheid (i.c. de EU) beleidswijzigingen op een naar de sector verantwoorde wijze moeten vormgeven.

Naast de hiervoor genoemde aspecten (integrale toepassing in de EU, recente referentie jaren en handhaving 50%-eis) zijn daarbij relevant:

- Het ontkoppelen van de slachtpremie voor kalveren bij voorkeur gelijktijdig met het ontkoppelen van de slachtpremie van volwassen dieren. Dit voorkomt dat er verstoring van de marktverhoudingen tussen rund- en kalfsvlees plaatsvindt.
- De afbouw en beëindiging van de melkquotering kan gunstig zijn voor de continuïteit van de kalverhouderij. Mede door de quotering, maar ook door het afbouwen van voorraden, zijn de prijzen van de grondstoffen (melk- en weipoeder) voor kalvermelk vorig jaar sterk gestegen. Inmiddels zijn de prijzen alweer fors gedaald, mede door de uitbreiding van de quota met 2,5% per april 2008.

De quotering heeft uiteraard tevens invloed op het aanbod en de prijzen van nuchtere kalveren.

- Een vereenvoudiging van de toekenning van de toeslagen door regionalisatie ('flat rate', gelijke toeslagbedragen per ha) houdt automatisch het ontkoppelen van alle premies in. Dit zal forse negatieve inkomenseffecten hebben voor de kalverbedrijven in Nederland (De Bont et al., 2007). Opvallend is dat de kalverhouders in de workshop betrekkelijk optimistisch waren over de mogelijke gevolgen van regionalisatie. Overigens gaf men wel steeds duidelijk aan dat maatregelen op dezelfde manier en gelijktijdig in alle lidstaten zouden moeten worden ingevoerd.

Een zorgvuldige fasering van aanpassingen in het Europese beleid is gewenst en gunstig voor de perspectieven van de kalversector. Voor die perspectieven zijn ook andere zaken van wezenlijk belang, zoals de WTO-onderhandelingen, het milieu- en natuurbeleid, de ruimtelijke ordening en ten slotte het welzijnsbeleid, zowel wat betreft de huisvesting als het transport.

Summary

Impact of decoupling the slaughter premium for veal calves

Main conclusions

Taking as a basis the economic position and the development potential of the various veal farms in the Netherlands, a maximum shrinkage in production of from 13 to 17% can be expected as a consequence of decoupling. This estimate, however, takes account only of the slaughter premium and not of market and price effects. Taking into account the calculated price elasticities, we estimate a shrinkage of 12% in the new equilibrium situation. As a result of the expected fall in the prices of newborn calves and the permanent effect of the farm surcharges on production decisions in veal farming, the actual shrinkage in the short term will probably be less, i.e. between 5 and 10%. However, this also partly depends on the developments in other countries, particularly in France. The market for veal is an international, mainly European market. If France, as an important producer and competitor, continues to couple, damping-down price effects (fall in newborn calf prices, increase in realised prices) will not occur or will occur to a far lesser extent, so that a steeper fall in production of more than 10% can then be expected. The production cost position of the Dutch veal industry will deteriorate in this situation, so that loss of market share and additional shrinkage cannot be ruled out.

The result of the present analysis is fairly consistent with earlier findings. Research by De Bont et al. (2007) refers to estimates of the effects of decoupling varying from 5 to 30%, indicating that a limited fall in production from 5 to 15% is more likely than a large decrease. This is on the assumption that decoupling will also take place at the same time in France and other countries.

Background to the study and formulation of the problem

The slaughter premium for cattle and calves was introduced by the EU in 2000 in compensation for the reduction in the intervention prices for beef. Decoupling of the premiums was one of the main points in the reform of the European common agricultural policy (CAP) in 2003. At that time, the Netherlands, together with France and Belgium among others, opted for the possibility of maintaining the slaughter premiums.

In its proposal, in the context of the 'Health Check' of the CAP, the European Commission is among other things aiming at further-reaching decoupling.

ling and further simplification of prior conditions. The Dutch government intends, in principle, to decouple the calf slaughter premium in 2010. Decisions in the EU are expected at the end of 2008, after which each member state has to state in the course of 2009 what it intends to do with any scope for permanent coupling offered to it by Brussels.

The Veal Calves Advisory Committee of the PVE (Product Board for Livestock, Meat and Eggs) at its meeting of Thursday 6 March 2008 expressed the wish to have as complete a picture as possible of all aspects of coupling and decoupling, quantified where possible, before consulting on it with the Minister of Agriculture, Nature and Food Quality. The industry does not have a clear picture of what will happen with the contract payments in the event of decoupling and what the calf farmers will do in that event: will they cease farming wholly or partly, or will they continue farming at their own expense and risk? What will be the consequences for the economic position of contractors and for the profitability of the industry? What will happen if the Netherlands decouples and France does not or delays doing so? Clear answers are needed to these questions to enable a balanced choice to be made.

Research questions

The central question in the present report is: What are the consequences of the decoupling of the slaughter premium for veal calves for the development of the veal industry in the Netherlands? The present study gives as far as possible a quantitative insight into these consequences by answering the following research questions:

How will veal farmers react to decoupling? Farms will react differently to whether or not there is decoupling, depending on the farm size and structure, age, succession situation, financial position and relationship between the amount of the premium and the land area. A quantitative method has been used to make a more accurate estimate of the expected behaviour of various categories of calf farms, taking as a starting point the consequences of a full decoupling and a full setting off of the contract payment.¹ How is this expected to affect the volume of production? We have assumed in the first instance that other countries will also decouple. We then considered what consequences might be expected if France and Belgium do not decouple.

---

¹ With a current contract payment of, say, €200 per calf place, full decoupling and full offsetting would mean a €70 premium as farming supplement to the calf farmer and €130 new contract payment.

We also considered the effects of price changes. What will happen to the prices of newborn calves and veal if the extent of veal farming changes in the Netherlands and possibly also in France and Belgium? We used estimated price elasticities used to provide an insight into the expected price changes and their consequences for the volume of production in the Netherlands.

The present study is concerned with the economic consequences in the years 2010 and 2011. From 2012, there has to be full decoupling, while the situation is already fixed up to the end of 2009. The present proposal of the European Commission states that member states must partly decouple (50%) in 2010 and 2011, in any event, and in full from 2012. It is crucial that a 'soft landing' is achieved in these transition years, so that the Dutch veal industry can continue to function properly, remain strong and competitive at the European level and able to anticipate the revised European agricultural policy from 2012.

Continued coupling in France

The PVE has indicated that the veal industry in France has already made a clear choice for continued coupling and that the French government appears to go along with this. If France is indeed allowed to continue to couple in the transition years 2010 and 2011, that may, through targeted action of the Lactalis company, in particular, result in an additional shrinkage of about 5%. The Dutch veal industry currently has a small but essential production-cost advantage that makes the industry highly competitive. Inequality in decoupling will seriously weaken this position. Cushioning price effects that will limit the eventual shrinkage will not occur or will occur to a far lesser extent, if France continues to couple. The veal market is a European market that is little affected, if at all, by trade with third countries. A greater shrinkage will lead to a greater disturbance of the veal market and so hinder the desired 'soft landing' in the transition to an altered European agricultural policy.

Dropping of 50% requirement

The possible dropping of what is known as the 50% requirement is expected to have a lesser effect, i.e. a fall in production of about 2%. A continued coupling in France, in combination with the dropping of the 50% requirement, will result in the greatest fall in production.

Conditions for decoupling

The preconditions are of great importance for limiting any harmful consequences of decoupling to a minimum. The first important condition for decoupling is an integral application in the EU. If France continues to apply coupling,

that could seriously harm the veal industry in the Netherlands. Italy and Germany, which are both also important producers of veal, have already decoupled several years ago. The fact that the decoupling in Italy did not lead to a marked fall in production can incidentally be partly explained by the weaker chain integration of the Italian veal industry.

A second condition is that a recent period should be taken as a reference period, e.g. the years 2006-2008, so that the supplement rights accrue as far as possible to farms that are still active, and so that farms that have expanded recently are not penalised. This would also avoid the disruption to production caused by the foot and mouth epidemic of 2001 still having an effect. A more recent production reference than the years 2000-2002 was also used in converting the milk premium and for the introduction of supplements for sugar-beet growers.

In order to maintain the volume of production as far as possible and to retain the maximum slaughter premium-based supplement rights for the industry, it is desirable that the requirement to maintain at least 50% of production (i.e. in order to be eligible for the special supplement rights, above €5,000 per hectare) should continue to apply.

Price effects

From our analysis of price elasticities, we anticipate a shrinkage in Dutch production of not more than 12%. This is a result of the dropping of the slaughter premiums, which will be decoupled from the production of veal and will benefit the countryside in the form of farm supplements. As a result, the prices for the Italian and other customers will rise and the consumption and production of veal will fall.

The prices of newborn calves are also expected to fall with the shrinkage in production as a consequence of the decoupling and the selling prices of veal may rise. This will increase the profitability of veal production, so that some calf farmers will nevertheless opt for more growth or less shrinkage. These price effects will dampen the expected fall in production.

Much of the calf farmers' income derives from the slaughter premiums. Because the premium also affects the industry's yield margin, the premium helps to determine the purchase prices of newborn calves. In this way, part of the premium finds its way to dairy farmers in the Netherlands and other countries that supply calves.

Market and price trends

The prospects for the prices of beef and veal on the European market are quite favourable. Depending on its dairying policy, the EU will have to import more beef in the coming years if the volume of production falls. This could have a positive effect on veal prices.

The profitability of the industry came under pressure for a number of months in 2007 because of the steep increase in the prices of milk and whey powders, which are used in the white meat industry. The price increases were primarily a consequence of scarcity on the world dairy market. Abolition of the milk quotas may lead to a change here, and also in the supply and price of newborn calves. The steep cost increases and resultant shrinkage in production led to a recovery in the prices of veal calves. Production subsequently expanded again and, at present (*summer of 2008*), prices have again fallen to a low level. The market for veal calves appears, like that of other agricultural products, to be less stable than in previous years.

Discussion

It is important that the functioning of the veal industry should be disturbed as little as possible by decoupling and other policy measures. The government (in this case, the EU) must therefore frame policy changes to the industry in a responsible manner.

In addition to the aspects referred to above (integral application in the EU, recent reference years and maintenance of 50% requirement), the following are relevant here:

- The decoupling of the slaughter premium for calves, preferably simultaneously with the decoupling of the slaughter premium of adult animals. This will avoid a disturbance of market relations between beef and veal.
- The running-down and termination of the milk quotas could benefit the continuity of calf farming. Partly because of the quotas, but also because of the running down of stocks, the prices of the raw materials (milk and whey powder) for milk for calves rose steeply last year. Prices have since fallen steeply again, partly through the expansion of the quotas by 2.5% at April 2008. The quotas obviously also affect the supply and the prices of newborn calves.
- A simplification of the granting of supplements through regionalisation ('flat rate', equal amounts of supplements per hectare) automatically implies the decoupling of all premiums. This will have marked negative income effects for the calf farms in the Netherlands (De Bont et al., 2007). It is noteworthy

that the calf farmers in the workshop were relatively optimistic about the possible consequences of regionalisation. They incidentally always clearly indicated that measures should be introduced in the same manner and simultaneously in all member states.

A careful phasing of adjustments in the European policy will be desirable and favourable for the prospects of the veal industry. Other matters are also of essential importance for these prospects, such as the WTO negotiations, environmental and nature policy, physical planning and, lastly, animal welfare policy, in respect of both housing and transport.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In de besluiten over de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in 2003 is als algemene lijn vastgesteld het ontkoppelen van de premies van de productie. Voor onder meer runderen en kalveren hebben lidstaten echter de mogelijkheid gekregen om de premiekoppeling geheel of gedeeltelijk te handhaven. Nederland heeft indertijd met onder meer Frankrijk gekozen voor de mogelijkheid om de slachtpremies te handhaven.

De Europese Commissie stuurt in haar voorstel, in het kader van de 'Health Check' van het GLB, aan op verdergaande ontkoppeling en verdere vereenvoudiging van randvoorwaarden. De Nederlandse overheid is in beginsel van plan om de kalverslachtpremie te ontkoppelen in 2010. Voordat zij tot een finaal oordeel komt, zal minister Verburg echter nog een consultatie aangaan met het betrokken bedrijfsleven (begin september 2008). Bij haar besluit zal zij ook de positie van Frankrijk en België ten aanzien van ontkoppeling meewegen en tevens de resultaten van deze LEI-studie over dit onderwerp. Besluitvorming in de EU wordt eind 2008 verwacht. Vervolgens zal iedere lidstaat in de loop van 2009 moeten melden wat ze gaan doen met de eventuele ruimte voor blijvende koppeling die Brussel hen biedt.

In de Adviescommissie Vleeskalveren van de PVE van donderdag 6 maart 2008 is de wens naar voren gekomen om alle aspecten van koppeling/ontkoppeling zo objectief en volledig mogelijk, en waar mogelijk gekwantificeerd, in beeld te hebben voordat er met de minister overlegd wordt. Er is bij de sector nu nog onduidelijkheid ten aanzien van een aantal essentiële zaken rond de ontkoppeling, die te maken hebben met de huidige specifieke structuur van de kalversector. Bijzonder in de kalversector is dat de premie nu ontvangen wordt door de kalverhouder maar dat deze in de meeste gevallen aan derden doorgegeven worden. Dit gebeurt op basis van afspraken in individuele overeenkomsten (contracten) met derden die een rol hebben in de exploitatie (integraties, handelaren en anderen).

De sector heeft geen eenduidig beeld van wat er zal gebeuren met de contractvergoedingen bij ontkoppeling. Het ligt voor de hand dat bij ontkoppeling de door de contractnemer ontvangen bedrijfstoelage die in plaats komt van de slachtpremies 'verrekend' wordt in de contractvergoeding, zodat deze vergoeding wordt verlaagd. De vraag is echter in hoeverre hiermee volstaan kan wor-

den, rekening houdend met de kosten per kalverplaats voor de kalverhouder. In welke mate zullen kalverhouders bij een volledige 'verrekening', dus een vermindering van de contractvergoeding met de volledige toeslag gebaseerd op de eerdere slachtpremie, nog gemotiveerd zijn om een contractverplichting aan te blijven gaan? En wat zullen de kalverhouders gaan doen: wordt het bedrijf (gedeeltelijk) gestaakt of zal men de exploitatie voor eigen rekening en risico voortzetten? Wat zijn de gevolgen van een niet-volledige verrekening voor de economische positie van de contractgever en voor de rentabiliteit in de sector? Heldere antwoorden op dit soort vragen zijn nodig om een afgewogen keuze te kunnen maken.

In het LEI-rapport *Vleeskalveren en herziening van het premiebeleid* (De Bont et al., 2007) is het nu op pagina 51 zo geformuleerd:

'Gezien het voorgaande ligt, afhankelijk van de voorwaarden en omstandigheden, een vrij beperkte daling van de productie, binnen een marge van 5 tot 15%, meer voor de hand dan een aanzienlijke afname van het aantal vleeskalveren in Nederland.'

Uitgangspunt bij deze conclusie is geweest dat er in elk geval ook in Frankrijk en andere landen ontkoppeld zou worden.

Als de premies in Frankrijk in 2010 echter niet ontkoppeld worden en in Nederland wel, dan is de kans op een productiedaling in Nederland groter. Ook zullen in dat scenario de gevolgen voor de integraties mogelijk ernstiger zijn. Het verdient daarom aanbeveling meer inzicht te geven in de consequenties van ontkoppeling in Nederland bij een blijvende koppeling in Frankrijk. Dit geldt te meer nu, zoals door PVE wordt aangegeven, in Frankrijk de kalversector een duidelijke keuze heeft gemaakt voor blijvende koppeling en de Franse overheid hierin lijkt mee te gaan.

Doelstellingen

Doel van het onderzoek is het geven van meer kwantitatief inzicht in de gevolgen van ontkoppeling voor de ontwikkeling van de kalfsvleessector in Nederland. Dit onderzoek geeft een zoveel mogelijk kwantitatief inzicht in deze gevolgen, door het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen: Hoe zullen kalverhouders op ontkoppeling gaan reageren? Hoe verhoudt zich de bedrijfstoeslag op basis van de slachtpremies tot de financiële verplichtingen van een bedrijf? Bedrijven zullen verschillend reageren op al of niet ontkoppelen, afhankelijk van de bedrijfsomvang, leeftijd, opvolgingssituatie en de verhouding

tussen premiebedrag en aanwezige grondareaal. Met een kwantitatieve methode wordt een nauwkeuriger inschatting gemaakt van het te verwachten gedrag van diverse categorieën kalverbedrijven, waarbij de gevolgen van een volledige ontkoppeling en volledige verrekening met de contractvergoeding als vertrekpunt zijn genomen. Bij een huidige contractvergoeding van (stel) € 200 per kalverplaats betekent dit: € 70 premie naar kalverhouder en € 130 nieuwe contractvergoeding.¹ Hoeveel kalverhouders zullen dan geen contract meer afsluiten en wat is het te verwachten effect op de omvang van de productie? In eerste instantie is verondersteld dat ook in andere landen ontkoppeld zal worden. Vervolgens is nagegaan welke gevolgen mogen worden verwacht als Frankrijk en België niet zullen ontkoppelen. Het voorliggende voorstel van de Europese Commissie stelt dat lidstaten in elk geval in 2010 en 2011 deels (50%) zullen moeten ontkoppelen en vanaf 2012 volledig.

Tevens is aandacht besteed aan de effecten van prijswijzigingen. Wat zal er gebeuren met prijzen van nuchtere kalveren en kalfsvlees, als de omvang van de kalverhouderij in Nederland, en mogelijk ook in Frankrijk en België, verandert? Door gebruikmaking van prijselasticiteiten wordt enig inzicht gegeven in de te verwachten prijsontwikkeling en de gevolgen daarvan voor de omvang van de productie in Nederland.

Het gaat in dit onderzoek om de economische gevolgen in de jaren 2010 en 2011. Vanaf 2012 moet alles volledig ontkoppeld zijn en tot en met 2009 ligt de zaak al vast. Cruciaal is dat in deze overgangsjaren een 'zachte landing' wordt gerealiseerd, zodat de Nederlandse kalversector goed blijft functioneren, in Europees verband sterk en concurrerend blijft en tevens kan anticiperen op het gewijzigde Europese landbouwbeleid vanaf 2012.

1.2 Werkwijze en uitgangspunten

Het onderzoek begint met een analyse van de situatie en ontwikkelingen in de sector en van de positie van de bedrijven.

Er zijn twee lijnen van onderzoek gevolgd:

- 1) onderbouwde expertschatting;
- 2) modelberekening op basis van prijselasticiteiten.

---

¹ Een ander scenario is dat er voor 50% wordt ontkoppeld en volledig wordt verrekend met de contractvergoeding, dus: € 35 premie naar de kalverhouder; € 35 premie naar de integratie; € 165 contractvergoeding (volledige verrekening). Ook kan er volledig worden ontkoppeld en niet volledig worden verrekend met de contractvergoeding, bijvoorbeeld: € 70 premie naar de kalverhouder; € 150 contractvergoeding (niet-volledige verrekening).

Voor de onderbouwde expertschatting van de gevolgen van ont koppeling zijn de kalverbedrijven verdeeld in een zestal belangrijke categorieën, die relevant zijn in het kader van de onderzoeksvraag. Verondersteld wordt dat bedrijven verschillend reageren op al of niet ont koppelen, afhankelijk van de bedrijfsomvang, leeftijd, opvolgingssituatie en de verhouding tussen premiebedrag en aanwezige grondareaal. Hierbij zijn de volgende indelingscriteria gekozen:

- 1) Bedrijfsomvang: 100-500 of > 500 kalverplaatsen;
- 2) Indeling in 'blijvers' en 'stoppers', op grond van leeftijd en opvolgingssituatie; hierbij beschouwen we een ondernemer tot 50 jaar als 'blijver' en een ondernemer ouder dan 50 jaar en zonder opvolger als 'stopper';
- 3) Verhouding tussen premiebedrag en grond: meer of minder dan € 5.000 per ha.

Tevens is aandacht besteed aan verschillen in de vermogenspositie van bedrijven en verschillen in het niveau van de contractvergoedingen (zie verdere uitwerking in hoofdstuk 3). Om meer inzicht te krijgen in het te verwachten gedrag van kalverhouders is op 13 mei 2008 een workshop gehouden met elf kalverhouders. Het belangrijkste doel van de workshop was het inventariseren van de belangrijkste overwegingen van de ondernemers, uitgaande van de situatie op hun eigen bedrijf. Vervolgens is met behulp van een rekenmodel nagegaan wat de te verwachten reactie van kalverhouders zal zijn op een ont koppeling van de premie. In feite gaat het hierbij om een expertinschatting.

De tweede lijn van het onderzoek is zuiver modelmatig, waarbij door middel van prijselasticiteiten de langetermijneffecten van ont koppeling op vraag en aanbod zijn berekend. De prijselasticiteiten van vraag en aanbod zijn geschat met het onderstaande model:

$$D_t = \alpha_0 + \alpha_1 P_t + \alpha_2 X_t + \varepsilon_t^D \text{ en } S_t = \beta_0 + \beta_1 P_t + \beta_2 P_{t-1} + \varepsilon_t^S$$

In dit model is:

D_t = Vraag in periode t

S_t = Aanbod in periode t

P_t = Prijs in periode t

X_t = Export naar Frankrijk en Italië in periode t

P_{t-1} = Prijs in voorgaande periode

α, β = Parameters

ε = Storingsterm

De vraag- en aanbodfunctie zijn beide met één variabele uitgebreid om de vraag en het aanbod te kunnen identificeren (Gujarati, 1988). De schatting is uitgevoerd door de prijs en de hoeveelheid te herschrijven tot functie van de exogene variabelen. De parameters in de vraag en aanbodvergelijkingen zijn herleid op basis van de geschatte variabelen (Gujarati 1988, pp. 580-583). Het betreft maandelijks gegevens over de jaren 2003-2006 (48 waarnemingen). De herleide functies zijn geschat op basis van de OLS-methode. De variabelen zijn gedefinieerd in termen van eerste verschillen. De hoeveelheidsvergelijking is herschat op basis van een correctie van de variabelen op basis van de DW(Durbin/Watson)-coëfficiënt om de autocorrelatie te verminderen (Gujarati, 1988, pp. 380-383).

In de analyses is tevens gebruik gemaakt van literatuur en van gegevens van onder meer het CBS (Landbouwtelling), Eurostat, het LEI (Bedrijven-Informatienet) en de Productschappen (PVE). Verder is de inbreng vanuit de begeleidingscommissie (PVE, LTO, VanDrie Group) en van enkele andere experts gebruikt.

1.3 Opbouw van het rapport

In hoofdstuk 2 is de kalfsvleessector in beeld gebracht. Hoofdstuk 3 beschrijft markt- en prijsontwikkelingen. Hoofdstuk 4 geeft een analyse van de mogelijke gevolgen van ontkoppeling van de slachtpremie voor vleeskalveren voor vooral de omvang van de productie in Nederland. Deze analyse is onder meer gebaseerd op een workshop met kalverhouders, in combinatie met eigen expertise, inzichten van andere experts en vanuit de begeleidingscommissie, en verder op een analyse van de effecten van prijsveranderingen. In hoofdstuk 5 worden de conclusies op een rij gezet en enkele discussiepunten behandeld.

2 De kalfsvleessector in beeld

In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van de kalfsvleessector in beeld gebracht. Om de uiteenzetting compleet te maken zijn delen overgenomen uit een recent rapport van De Bont et al. (2007).

2.1 Algemene sectorkenmerken

De kalfsvleessector in Nederland bestaat uit twee deelsectoren: wit of blank vlees en rosévlees. De witvleesproductie is het meest omvangrijk, maar de rosékalfsvleesproductie is de laatste jaren duidelijk gegroeid (zie tabel 3.3). De groei van de kalversector in de afgelopen decennia geeft aan dat de Nederlandse kalfsvleesproductie binnen de vrij stabiele EU-markt een sterke positie inneemt. Het aandeel van Nederland in de Europese productie is toegenomen.

De witvleessector bestaat uit ketens van bedrijven die het voer (kalvermelkpoeder) produceren, kalverbedrijven die de aangevoerde nuchtere kalveren aanhouden tot slachtrijpe dieren en ten slotte de kalverslachterijen. De integraties vormen als contractgevers de spil van de witvleessector en zijn veelal eigenaar van de kalvermelkpoederfabrieken en de slachterijen.

Bij de productie van rosékalfsvlees is de rol van de integraties minder groot en is kalvermelkpoeder nauwelijks van belang. In de rosésector wordt ongeveer 40% van de kalveren op contract gehouden.

De kalfsvleessector is internationaal georiënteerd. Van het geproduceerde kalfsvlees¹ gaat ongeveer 90% naar andere EU-landen. Meer dan de helft van de in Nederland voor de productie van blank of rosévlees gehouden kalveren wordt geïmporteerd.

---

¹ Per 1 juli 2008 geldt een EC-besluit dat alleen vlees van dieren jonger dan acht maanden kalfsvlees mag heten. Vlees van dieren van acht tot twaalf maanden mag geen kalfsvlees meer worden genoemd in andere landen maar kan per lidstaat wel een eigen naam krijgen, bijvoorbeeld in Nederland rosékalfsvlees, in Italië 'carne di vitellone' en in Frankrijk 'viande de jeune bovin' (jong rundvlees). Naar de consument kan over de leeftijd (8-12 maanden) nadrukkelijk en exclusief worden gecommuniceerd. Zie PVE-folder 'Wat ben ik voor kalf?'.

2.2 Structuur van de kalverbedrijven

De vleeskalverhouderij was de afgelopen tientallen jaren in Nederland een groeiende bedrijfstak (tabel 3.1). Vanaf 1990 nam het aantal bij de Landbouwtelling geregistreerde vleeskalveren met ruim 40% ofwel 260.000 stuks toe, voornamelijk rosékalveren. De groei van de rosévleeskalverhouderij is mede veroorzaakt door het minder aantrekkelijk worden van de vleesstierhouderij. Het aantal vleesstieren in Nederland is sterk gedaald, van ruim 400.000 omstreeks 1990 naar minder dan 100.000 stuks in de afgelopen jaren (CBS, Landbouwtelling).

Tabel 2.1		Ontwikkeling aantal vleeskalveren in Nederland op alle bedrijven met vleeskalveren							
	1990	1995	2000	2002	2004	2005	2006	2007	
Aantal vleeskalveren (x 1.000)	601,6	668,8	782,7	713,3	765,1	828,7	843,7	859,9	
waarvan: witvleeskalveren		583,0	636,9	561,3	577,5	624,5	622,0	598,3	
waarvan: rosévleeskalveren		85,8	145,8	152,0	187,6	204,2	221,7	261,6	
Bron: Landbouwtelling, bewerking LEI.									

Het aantal bedrijven met vleeskalveren is vanaf 1990 met ongeveer 50% toegenomen (tabel 2.2), vooral door toename van het aantal bedrijven met rosékalveren.

Tabel 2.2		Structuurontwikkeling van de vleeskalverhouderij op alle bedrijven met vleeskalveren in Nederland							
	1990	1995	2000	2002	2004	2005	2006	2007	
Aantal bedrijven met vleeskalveren	2.275	2.334	2.885	3.315	3.006	3.329	3.174	3.672	
waarvan: met witvleeskalveren		1.772	1.993	2.325	1.898	2.119	2.059	2.455	
waarvan: met rosévleeskalveren		647	1.006	1.127	1.255	1.358	1.233	1.392	
waarvan: met beide soorten		85	114	137	147	148	118	175	
Aantal vleeskalveren per bedrijf	264	287	271	215	255	249	266	234	
Aantal witvleeskalveren per bedrijf met witvleeskalveren		329	320	241	304	295	302	244	
Aantal rosévleeskalveren per bedrijf met rosévleeskalveren		133	145	135	149	150	180	188	
Bron: Landbouwtelling, bewerking LEI.									

De beperkte schaalvergroting in de kalversector is opmerkelijk, in vergelijking met bijvoorbeeld de melkvee-, varkens- of pluimveehouderij. Het gemiddelde aantal witvleeskalveren per bedrijf daalde tussen 1995 en 2006 zelfs enigszins. Bij de gespecialiseerde kalverbedrijven is wel sprake van schaalvergroting (tabel 2.3). In vergelijking met de varkens- en de pluimveehouderij is de omvang van de bedrijven (in nge) in de kalverhouderij enigszins achtergebleven (Berkhout en Van Bruchem, 2007, p. 225). Ongeveer een derde van de bedrijven met witvleeskalveren zijn gespecialiseerde bedrijven, die bijna 90% van de witvleeskalveren houden. Bij rosékalveren wordt circa 50% van de gehele vee-stapel op gespecialiseerde bedrijven gehouden.

Er zijn ongeveer 1.000 'kleine kalverhouders', met minder dan 25 witvleeskalveren (tabel 2.4). Veelal zijn dit melkveehouders die de op het bedrijf geboren kalveren aanhouden voor vleesproductie. In totaal houden zij 1 à 2% van het totale aantal vleeskalveren.

Tabel 2.3   **Structuurontwikkeling van de vleeskalverhouderij op gespecialiseerde bedrijven in Nederland (aantal kalveren x 1.000)**

	1990	1995	2000	2002	2004	2005	2006
Aantal vleeskalveren	459,5	478,2	598,6	561,6	616,6	653,0	688,2
waarvan: witvleeskalveren		440,0	525,6	480,2	510,6	549,3	557,9
waarvan: rosévleeskalveren		33,6	64,0	71,9	96,2	91,5	117,5
Aantal gespecialiseerde vleeskalverenbedrijven	1.250	1.166	1.281	1.119	1.161	1.133	1.159
Aantal gespecialiseerde witvleeskalverenbedrijven		1.054	1.078	876	834	837	817
Aantal gespecialiseerde rosévleeskalverenbedrijven		112	203	243	327	296	342
Aantal vleeskalveren per gespecialiseerd bedrijf	368	410	467	502	531	576	594
Aantal witvleeskalveren per gespecialiseerd witvleeskalverenbedrijf		417	488	548	612	656	683
Aantal rosévleeskalveren per gespecialiseerd rosévleeskalverenbedrijf		300	315	296	294	309	343
Bron: Landbouwtelling, bewerking LEI.							

Tabel 2.4 Bedrijven met witveeskalveren naar grootteklassen (alle bedrijven)							
Aantal bedrijven met:	1995	2000	2002	2004	2005	2006	2007
1-25 witveeskalveren	58	445	1.128	824	1.042	1.051	1.477
25-100 witveeskalveren	280	169	115	80	61	43	55
100-200 witveeskalveren	405	321	192	131	116	99	106
200-500 witveeskalveren	639	556	430	360	351	316	302
500-750 witveeskalveren	290	331	273	276	286	267	233
750-1.000 witveeskalveren	53	92	115	128	146	159	159
>1.000 witveeskalveren	47	79	72	99	117	124	123
Totaal	1.772	1.993	2.325	1.898	2.119	2.059	2.455
Bron: Landbouwtelling, bewerking LEI.							

In dit onderzoek is de aandacht gericht op de gespecialiseerde bedrijven, die vertegenwoordigd zijn in het Bedrijven-Informatienet. Uitgaande van de ondergrens van het Bedrijven-Informatienet (circa 15 nge) is de minimumomvang van gespecialiseerde vleeskalverenbedrijven ruim 100 vleeskalveren. Het gaat dan om iets minder dan 1.000 bedrijven in 2006.

De bedrijven met 100 tot 500 witvleeskalveren, ongeveer 20% van het totaal, zijn uiteenlopend van karakter. Voor een deel van deze bedrijven is de kalverhouderij een neventak op een hoofdberoepsbedrijf, veelal een melkveebedrijf of een gemengd bedrijf, voor een deel zijn het bedrijven die buiten het bedrijf een groot deel van het inkomen verwerven (nevenberoepsbedrijven) en ten slotte is een deel van deze bedrijven, vooral de bedrijven vanaf 250 kalveren, gespecialiseerd vleeskalverenbedrijf.

Op vleeskalverbedrijven met meer dan 500 witvleeskalveren blijken neventakken met enige omvang maar beperkt voor te komen. Circa 20% van de bedrijven heeft weliswaar een aantal schapen en paarden, maar per bedrijf gaat dat om weinig dieren. Een klein percentage bedrijven (totaal circa 10%) heeft ook varkens en pluimvee. Slechts 3% van deze kalverbedrijven heeft een neventak leghennen. Circa 5% van deze grotere kalverbedrijven heeft een behoorlijk aantal melkkoeien. Zie bijlage 2, tabel B2.5.

2.3 Resultaten van de kalverbedrijven

Naar schatting 90 tot 95% van de witvleeskalveren worden op contract gehouden. De integratie (contractgever) levert de nuchtere kalveren en het voer. De kalverhouder betaalt deze in de meeste gevallen niet; de contractgever blijft dan ook meestal eigenaar van de dieren. De opbrengsten van de kalverhouder bestaan uit de contractvergoedingen en de slachtpremies, waarbij een verrekening kan gelden van de premies in de contractvergoeding. In tabel 2.5 zijn de contractvergoeding en de slachtpremies afzonderlijk weergegeven. Uit de contractvergoeding betaalt de kalverhouder vooral de kosten van huisvesting van de kalveren, energie en mestafvoer.

Tabel 2.5 Bedrijfsresultaten en inkomens op vleeskalverenbedrijven (witvlees) met contractproductie (bedragen x 1.000 euro)

Jaar	1998/ 1999	1999/ 2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 a)	Gemiddeld 2004-2007
Aantal vleeskalveren	499	513	450	490	540	620	662	693	693	667
Ondernemers per bedrijf	1,2	1,2	1,4	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	1,5
Opbrengsten	93	98	105	112	119	132	155	165	166	155
waarvan: contractvergoeding (exclusief slachtpremies)			75	82	81	88	98	123	121	108
waarvan: subsidies (inclusief slachtpremies) b)			14	22	29	33	39	29	28	32
Inkomen uit bedrijf	26,3	26,9	13,7	41,5	41,0	39,8	55,5	52,6	49,0	49,2
Inkomen buiten bedrijf	16,6	19,1	10,7	12,0	16,0	14,8	11,0	11,0	11,0	12,0
Totaal gezinsinkomen	42,9	46,1	24,4	53,5	57,0	54,6	66,5	63,6	60,0	61,2
Belastingen	2,9	6,4	-0,2	1,5	0,0	-1,2	3,8	8,9	4,0	3,9
Gezinsbestedingen	36,8	35,4	34,1	43,0	47,0	50,5	46,4	56,5	53,0	51,6
Besparingen	3,2	4,3	-9,5	9,0	10,0	5,3	16,3	-1,8	3,0	5,7
Opbrengsten-kostenverhouding	90	93	80	90	92	88	96	91	90	91

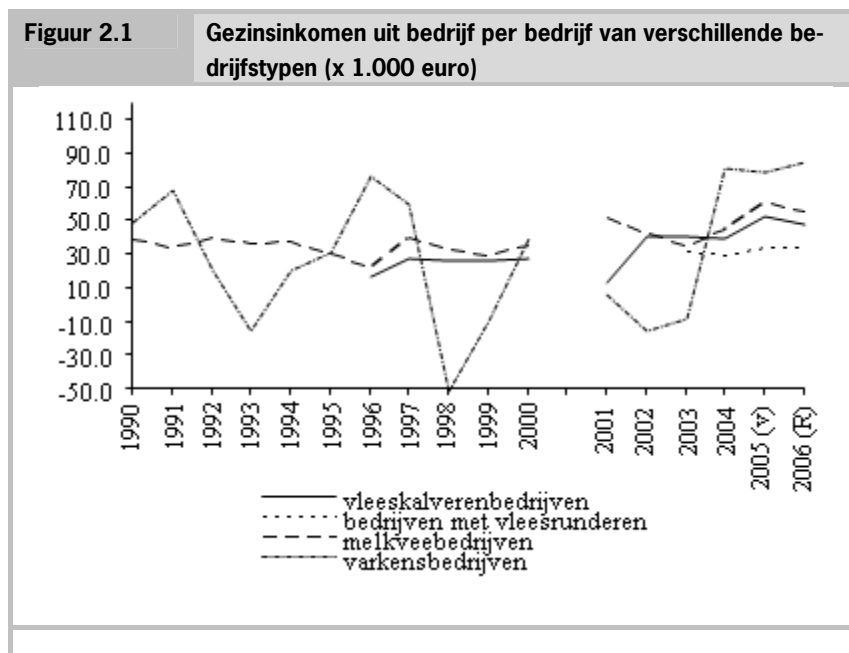
a) Raming; b) Subsidies zijn met name de slachtpremies, die echter veelal direct verrekend zijn in het niveau van de contractvergoedingen. Dit verklaart dat het bedrag van deze subsidies gemiddeld een stuk lager ligt dan op grond van de hoogte van de slachtpremies verwacht mocht worden.

Bron: Informatienet.

Tabel 2.5 laat zien dat de inkomens uit bedrijf in de jaren vanaf 2002 op een duidelijk hoger niveau liggen dan in de voorafgaande jaren. In 2001 waren de inkomens laag door schade als gevolg van de MKZ-uitbraak.

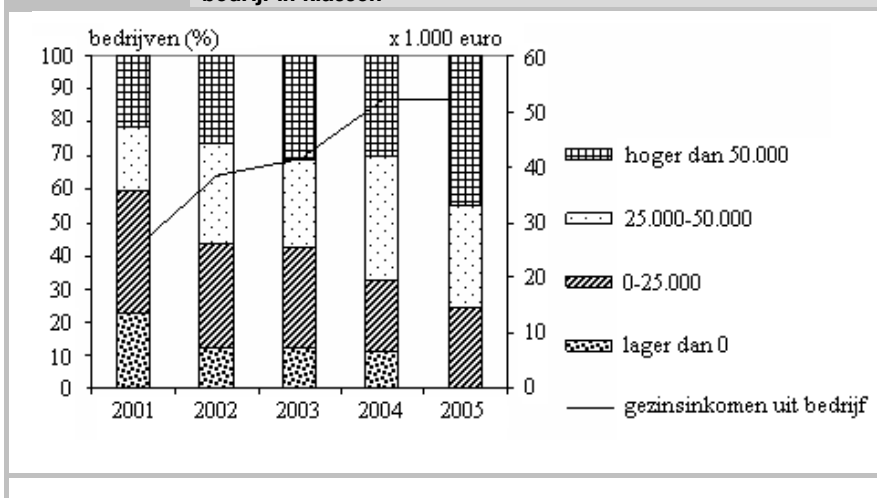
In vergelijking met de inkomens in bijvoorbeeld de varkenshouderij zijn de inkomens in de kalverhouderij stabiel (figuur 2.1). De inkomens in de vleeskalverhouderij liggen ongeveer op hetzelfde niveau als van de melkveebedrijven¹ en wat hoger dan op bedrijven met vleesrunderen. Door de organisatie van de productie met contracten en redelijk stabiele vergoedingen hebben kalverhouders veel minder schommelingen in hun inkomen dan de meeste varkens- en pluimveehouders.

Daardoor is ook de spreiding van het inkomen tussen de bedrijven in de kalversector niet erg uiteenlopend tussen de verschillende jaren (figuur 3.2). In 'normale' jaren (periode 2002-2005) behaalt meer dan de helft tot bijna 80% van de bedrijven een inkomen hoger dan 25.000 euro per jaar. Circa 25 tot 40% van de bedrijven behaalt een inkomen van meer dan 50.000 euro.

¹ In 2007 zijn de melkprijzen en inkomens van melkveehouders sterk gestegen, waardoor deze posities gewijzigd zijn.

Figuur 2.2 Verdeling van vleeskalverenbedrijven naar gezinsinkomen uit bedrijf in klassen

De relatief gunstige ontwikkeling van de inkomens van de kalverhouders in de periode 2002-2005 resulteerde in besparingen en oplopende investeringen, die duidelijk hoger lagen dan de afschrijvingen. De bedrijven zijn in deze jaren gegroeid, waarbij de solvabiliteit¹ op peil kon blijven en rond de 60% bleef. De moderniteit² van de gebouwen en inventaris is echter weinig verbeterd en is met bijna 50% (48% in 2006, zie tabel 2.6) nog vrij laag. Veel bedrijven hebben in de jaren tot 2004 geïnvesteerd om te voldoen aan de Europese eisen op het gebied van huisvesting: in groepen in plaats van individueel.

Saldoniveau en vermogenspositie

Bij een eventuele beslissing om bij ontkoppeling de productie te verminderen of stop te zetten spelen de bedrijfseconomische resultaten zonder twijfel een belangrijke rol. Daarbij gaat het onder meer om verschillen in saldoniveau, vermogenspositie en moderniteit van stallen.

De LEI-gegevens van zeventien bedrijven uit het Bedrijven-Informatienet geven het volgende beeld:

- Gemiddeld saldo 2006³: € 193 per gemiddeld aanwezig dier; zie tabel 2.6);

¹ aandeel van het eigen vermogen in het totale bedrijfsvermogen

² verhouding tussen boekwaarde en nieuwwaarde

³ saldo = contractvergoeding + slachtpremie - toegerekende kosten

- Standaarddeviatie: € 23;
- 25% heeft een laag saldo, tot € 170;
- 50% een gemiddeld saldo van € 170 tot € 200;
- 25% heeft een hoog saldo, boven € 200.

Tabel 2.6 laat zien wat op het punt van vermogenspositie en moderniteit de verschillen zijn tussen drie belangrijke groepen bedrijven.

Tabel 2.6		Indeling Informatienet-bedrijven met >100 witveeskalveren naar bedrijfsgrootte en solvabiliteit in 2006			
	1: 100-500 kalveren	2: > 500 kalveren, solvabiliteit < 50%	3: > 500 kalveren, solvabiliteit > 50%	Totaal	
Percentage van totaal aantal bedrijven	43%	32%	25%	100%	
Aantal vleeskalveren per bedrijf	344	855	951	657	
Leeftijd oudste bedrijfshoofd (jaar)	56	43	57	52	
<i>Bedrijfsresultaten per bedrijf (x 1.000 euro):</i>					
Ontvangen slachtpremie vleeskalveren	1,7	47,3	52,5	28,8	
Contractvergoeding (inclusief slachtpremies)	64,9	172,6	176,2	126,7	
Gezinsinkomen uit bedrijf	42,8	59,6	80,4	57,4	
<i>Per vleeskalf per jaar (euro):</i>					
Contractvergoeding (inclusief slachtpremies)	189	202	185	193	
Totaal vermogen	1.355	949	1.199	1.131	
Vreemd vermogen	596	727	434	592	
<i>Vleeskalverstallen:</i>					
Aantal vleeskalverstallen per bedrijf	1,5	3,5	3,3	2,6	
Bouwjaar stallen (gemiddeld)	1982	1995	1990	1988	
Moderniteit (%)	29	57	53	48	
Solvabiliteit (% eigen/totaal vermogen)	56	23	64	48	

Bron: Bedrijven-Informatienet LEI.

In tabel 2.6 zijn de vleeskalverbedrijven ingedeeld naar bedrijfsgrootte (100-500 en >500 kalveren) en voor bedrijven >500 vleeskalveren verder naar solvabiliteit (<50% en >50% eigen vermogen).

Op de kleine bedrijven met maximaal 500 kalveren is de moderniteit van de huisvesting met gemiddeld 29% erg laag. Deze lage moderniteit kan erop wijzen dat relatief veel van deze bedrijven op niet al te lange termijn met de kalfsvleesproductie zullen ophouden. Bij de grotere bedrijven, met meer dan 500 kalveren, is de moderniteit met circa 55% op een behoorlijk niveau. Bij de grotere bedrijven valt op dat er forse verschillen zijn in de hoeveelheid vreemd vermogen per kalf en de solvabiliteit: gemiddeld 23% in de eerste groep en 64% in de tweede groep. Ter vergelijking: in de varkenshouderij is de gemiddelde solvabiliteit 60% en op pluimveebedrijven circa 50%. De bedrijven met de laagste solvabiliteit, die dus de hoogste financieringsverplichtingen hebben, zullen meer dan de andere bedrijven genoodzaakt zijn de kalfsvleesproductie voort te zetten, ook als de slachtpremies ontkoppeld worden.

2.4 Integraties

De witvleesproductie is in handen van enkele grote ketenintegraties, zoals de VanDrie Group, Alpuro Group en de Denkvit Group. In deze integraties zijn kalverhouderijen (als contractnemer), kalvermelkproducenten en slachterijen opgenomen. De drie genoemde integraties zijn met het Franse Lactalis de belangrijkste actoren op de EU-markt van kalfsvlees.

De VanDrie Group had tot 2004 circa 1.100 medewerkers in dienst en schommelde de omzet rond 800 miljoen euro. Na de overname van onder meer Schils is het aantal medewerkers toegenomen tot ruim 1.600 en is de omzet van de VanDrie Group bijna verdubbeld naar 1,5 miljard euro in 2004. De VanDrie Group is actief op het gebied van witvleeskalveren en rosékalveren.

Bij de Alpuro Group is het aantal werknemers vanaf 2000 licht teruggelopen van ruim 300 naar circa 265 in 2004. De omzet vertoont een licht dalende tendens en ligt met uitzondering van 2004 beneden 200 miljoen euro per jaar.

De Denkvit Group is actief in Nederland, Frankrijk, Duitsland en Italië. Denkvit heeft geen slachterijen. Bij het bedrijf zijn bijna 400 werknemers in dienst die jaarlijks een omzet genereren van circa 400 miljoen euro, waarvan ongeveer de helft in Frankrijk.

Verder is er de Pali Group: een internationaal opererende veehandelsorganisatie, die ook kalfsvlees produceert, vooral rosévlees, en geiten(lams)vlees. De

Pali Group heeft ruim 60 medewerkers en vestigingen in Nederland, België, Duitsland, Italië en Spanje. De omzet ligt iets onder 200 miljoen euro per jaar.

In totaal werken er bij deze vier grootste integraties in de kalversector circa 2.325 werknemers, inclusief de buitenlandse vestigingen. De resterende bedrijven genereren circa 10% van de omzet waardoor het aantal werknemers in totaal ongeveer 2.600 personen¹ bedraagt. Zie ook bijlage 5 voor een schema van de kalfsvleesketen.

---

¹ Naar schatting circa 15 tot 20% is in het buitenland actief. Het aantal werknemers is exclusief onder andere de primaire productie, veehandelaren en veetransporteurs.

3 Markt- en prijsontwikkelingen

De hierna volgende beschrijving van markt- en prijsontwikkelingen is grotendeels ontleend aan De Bont et al. (2007).

Rund- en kalfsvleesconsumptie in de EU

De Europese Unie is sinds enkele jaren een netto-importeur van rundvlees. Tussen 1995 en 2005 nam de melkveestapel in de EU-15 per jaar af met 1,8% (Eurostat, 2007). De consumptie van rund- en kalfsvlees in de EU-15 is vrij stabiel (tabel 3.1).

De kalfsvleesmarkt

De belangrijkste afzetmarkt voor Nederlands kalfsvlees is Italië, waar het verbruik ruim 4 kg (2004) per hoofd van de bevolking is. In Frankrijk ligt de consumptie met circa 4,5 kg per hoofd op een vergelijkbaar niveau als in Italië. Vooral voor de feestdagen (Pasen en Kerst) is er veel vraag. De consumptie van kalfsvlees, in vooral Frankrijk en Italië, is niet echt conjunctuurgevoelig, dus stabiel en moeilijk te beïnvloeden.

Kalfsvleesproductie in de EU

De productie van kalfsvlees is geconcentreerd in een beperkt aantal landen. Ruim 90% van de productie wordt geleverd door vijf landen (tabel 3.2). Frankrijk is de grootste producent, gevolgd door Nederland en Italië. Buiten Nederland gaat het vrijwel alleen om de productie van witvlees. Alleen Spanje produceert ook rosékalfsvlees (of 'jong rundvlees') in enige omvang. De totale kalfsvleesproductie in Spanje is met 32.000 ton echter kleiner dan die in België of Duitsland. Zie ook de figuur in bijlage 4.

Tabel 3.1 Rund- en kalfsvleesconsumptie in enkele EU-landen (in kg per hoofd van de bevolking)									
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006(v)
Italië	25,5	25,9	24,6	22,7	24,7	25,1	24,1	24,3	24,4
Frankrijk	29,7	28,1	26,4	25,2	28,0	27,3	27,2	26,6	26,3
Duitsland	22,1	16,6	14,0	9,9	12,0	12,5	12,6	12,1	12,1
België	19,8	21,2	18,0	20,0	21,3	20,7	20,7	20,3	20,7
EU-15		20,2	19,1	17,9	19,5	19,7	19,6	19,6	19,6

Bron: Eurostat, ZMP.

Tabel 3.2 Kalfsvleesproductie in de belangrijkste productielanden in de EU (in 1.000 ton, inclusief rosékalfsvlees)									
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006(v)
Frankrijk	292	258,6	241,0	250,4	247,7	243,3	236,5	244,1	239,3
Nederland	165	193,9	198,5	164,6	177,2	186,5	197,6	211,7	206,0
Italië	217	181,5	157,1	156,8	153,2	147,2	140,6	142,4	142,4
België	37	53,8	44,8	46,9	50,6	50,4	48,8	53,1	54,1
Duitsland	64	60,5	52,4	46,1	41,1	40,3	45,6	44,8	43,1
EU-15	.	.	766,8	756,6	767,9	764,2	758,5	788,0	769,4

Bron: Eurostat.

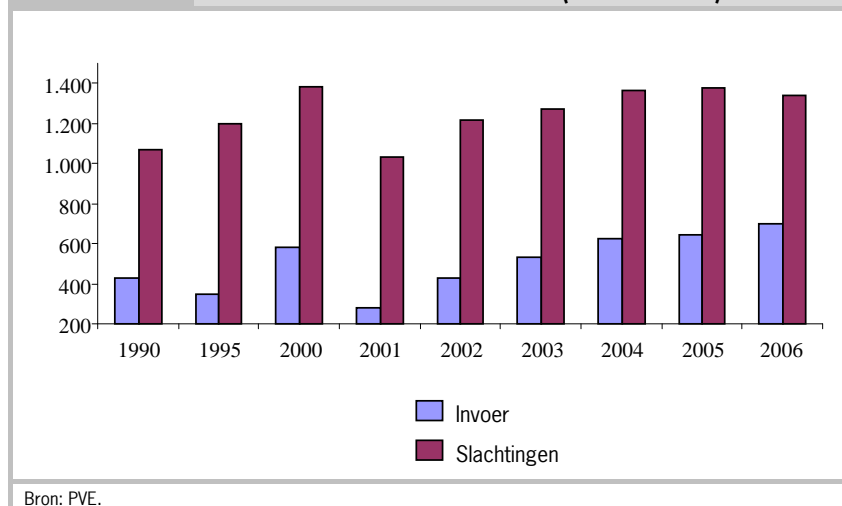
De in 2004 toetreden tien EU-landen produceren circa 20.000 ton kalfsvlees: dat is maar ongeveer 3% van de totale EU-productie. De EU importeert nauwelijks kalfsvlees uit derde landen; de zelfvoorzieningsgraad is vrijwel 100%.

Nederland heeft zijn marktpositie op de Europese markt van kalfsvlees in de loop van de jaren versterkt. Tot 2000 is de productie uitgebreid, vooral met rosékalveren, en vanaf 2000 is de omvang van de productie geconsolideerd. De laatste jaren neemt de productie van rosékalfsvlees opnieuw toe.

Productie en invoer kalveren in Nederland

Het aantal kalverslachtingen in Nederland is vanaf 1990 tot 2000 gestaag gestegen. De MKZ-uitbraak in 2001 had in dat jaar een forse daling van het aantal slachtingen tot gevolg (figuur 3.1). Het aantal slachtingen (wit en rosé) is na de terugval in 2001 weer duidelijk toegenomen en beweegt zich de laatste jaren tussen de 1,3 en 1,4 miljoen stuks. De slachterijen leveren op basis hiervan ongeveer 200.000 ton kalfsvlees. Deze omvang is vrijwel gelijk aan die van de Nederlandse rundvleesproductie.

Figuur 3.1 Aantal kalverslachtingen (inclusief rosékalveren) in Nederland en invoer nuchtere kalveren (x 1.000 stuks).

Bron: PVE.

Van de totale vleesproductie (in volume, inclusief varkens- en pluimveevlees) in Nederland neemt kalfsvlees ongeveer 8% voor zijn rekening. Door de naar verhouding hogere prijzen voor kalfsvlees is het aandeel in de totale productie-

waarde van slachtdieren echter aanmerkelijk hoger, namelijk ruim 20% (berekend op basis van productiewaarden in 2005 en 2006).

De tot 2008 door de melkquotering dalende melkveestapel in Nederland heeft tot gevolg dat het aantal beschikbare kalveren voor de vleeskalverhouderij steeds verder afneemt en elk jaar meer kalveren worden ingevoerd. In 2008 is een quotumuitbreiding van 2,5% toegepast. In 2006 was Duitsland met 225.000 kalveren de belangrijkste leverancier van kalveren, gevolgd door Polen met 175.000 stuks. Sinds mei 2006 is de invoer van kalveren uit Engeland weer toegestaan. In 2006 zijn er ruim 70.000 Britse kalveren ingevoerd.

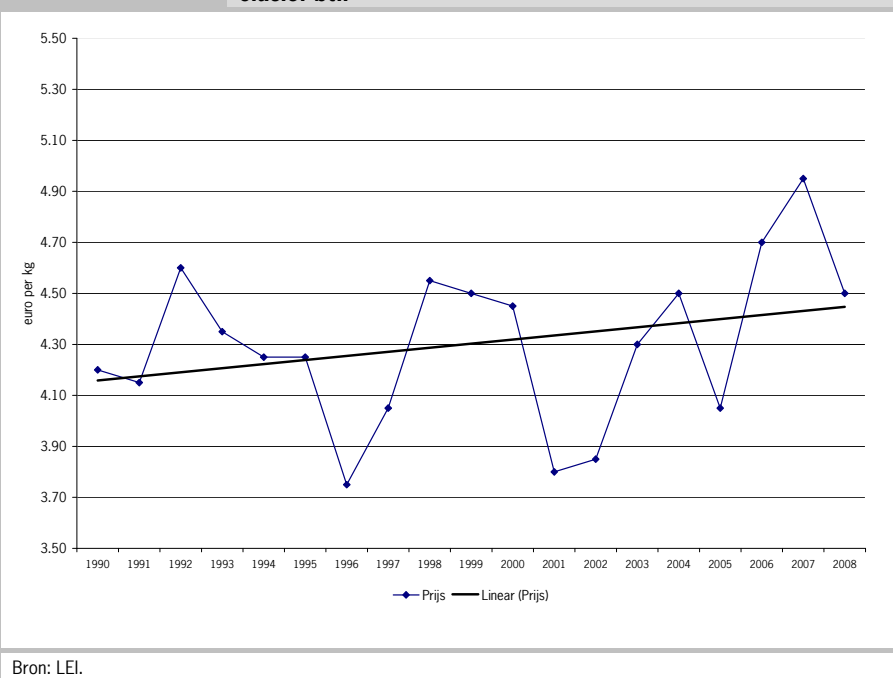
De groei van de sector in de afgelopen jaren laat zien dat de omvang van de productie vrij dynamisch kan worden afgestemd op de mogelijkheden in de Europese markt, waarbij de integraties een sturende rol spelen.

Prijswontwikkeling vleeskalveren

De opbrengstprijis van de vleeskalveren laat sinds 1990 een licht stijgende trend zien. Zie figuur 3.2. De positieve trend wordt wel flink beïnvloed door het extreem hoge prijsniveau in 2007, dat werd gerealiseerd in reactie op de gestegen voerprijzen en de ook in begin 2006 hoge prijzen als gevolg van de gestegen vraag in Italië. Deze was het gevolg van de vrees onder Italiaanse consumenten voor nadelige gevolgen van vogelpestbesmetting. Hierdoor werd meer kalfsvlees gevraagd in plaats van pluimveevlees.

Figuur 3.2

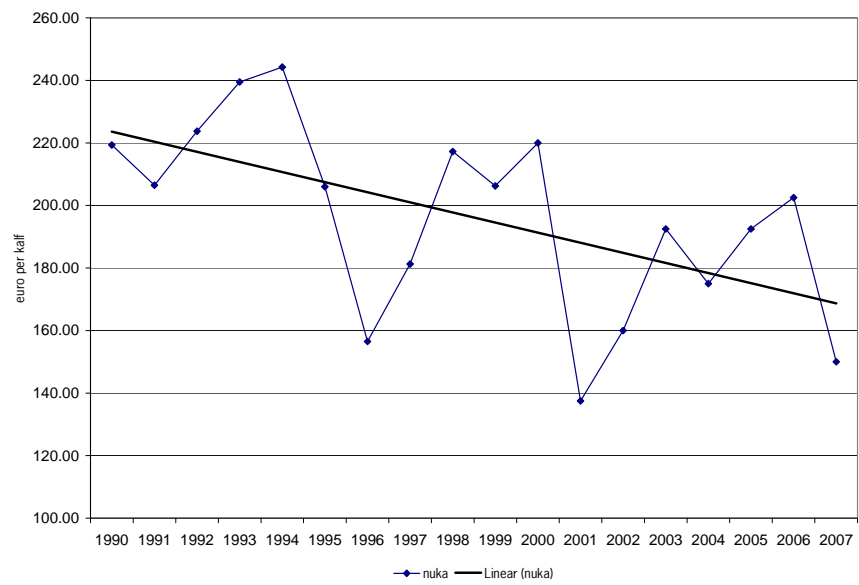
Producentenprijs zwartbonte vleeskalveren, af boerderij, inclusief btw

Bron: LEI.

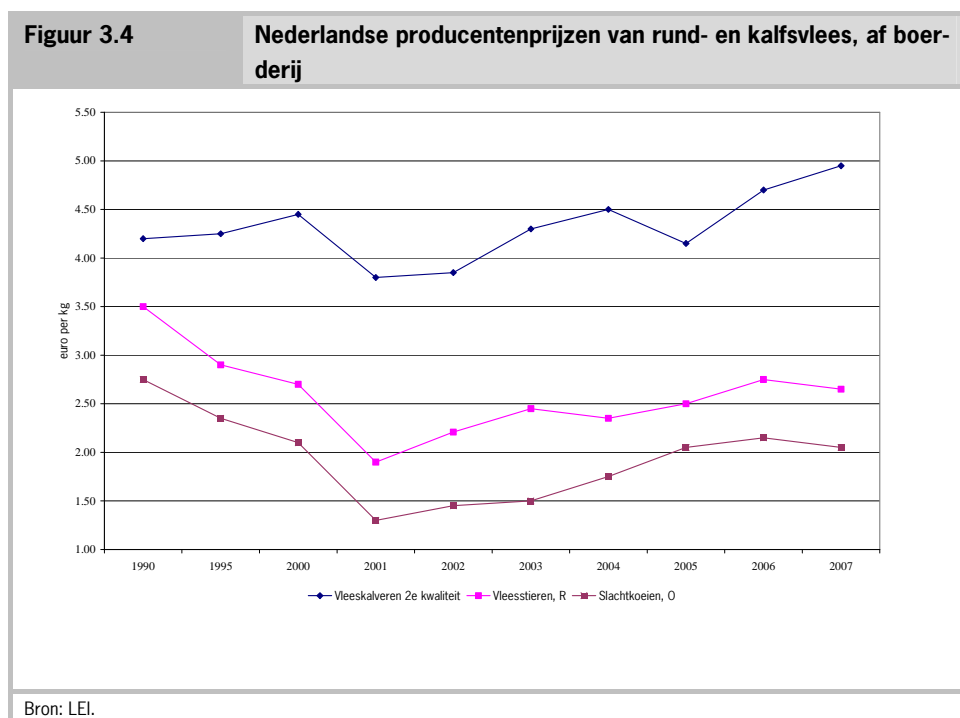
De prijsontwikkeling van de nuchtere kalveren wordt mede bepaald door de financiële ontwikkelingen in de kalversector en de verwachtingen rond het prijsniveau op het tijdstip dat de opgezette kalveren slachtrijp zijn. De trend in de nukaprijzen is echter dalend, ondanks de gunstige ontwikkeling van de inkomens in de vleeskalverhouderij (zie tabel 2.5). Redenen voor de trendmatig gedaalde nukaprijzen zijn de sterk gedaalde vraag naar nuka's vanuit de vleesstierhouderij en het sterk toegenomen aanbod van nuka's vooral door de toetreding tot de EU van landen in Midden- en Oost-Europa (Polen, Litouwen en andere landen).

Figuur 3.3 Prijs van nuchtere kalveren, zwartbont, franco bedrijf

Bron: LEI.

Figuur 3.4 laat de ontwikkeling van de kalverprijs in Nederland zien, ten opzichte van de prijsontwikkeling van vleesstieren en slachtkoeien.

Toekomstige ontwikkelingen

Vanaf medio jaren negentig hebben de prijzen van vleeskalveren zich positief ontwikkeld. Interessant is dat de trendmatig gestegen prijs van kalfsvlees samen ging met een trendmatig lagere prijs van nuka's. Voor de komende jaren mag het volgende worden verwacht (met enige onzekerheid omgeven):

- De melkquotering gaat vervallen in 2015; in de tussenliggende jaren zal de toename van melkquota en -productie waarschijnlijk 1% per jaar zijn (dat stelt althans een recent voorstel van de Europese Commissie in het kader van de 'Health Check').
- Vervolgens kan de melkproductie in de EU verder stijgen. Dat is afhankelijk van de vraag naar zuivel van binnen en buiten de EU en van de concurrentie met andere zuivelaanbieders (onder meer Nieuw-Zeeland).

- Mogelijk kan de toename van de melkproductie voor en na het jaar 2015 in de EU gemiddeld (ruim)1% per jaar zijn (dit is ongeveer de groei van de consumptie); daarmee zou bij een groei van de melkproductie per koe met ook ruim 1% per jaar de omvang van de melkveestapel ongeveer constant kunnen blijven en ook het aanbod van nuka's. Voor Nederland wordt evenwel na het vervallen van de melkquotering in 2015 een aanzienlijke uitbreiding van de melkveestapel verwacht, waardoor het aanbod van nuchtere kalveren in Nederland vanaf 2015 belangrijk zal toenemen.
- Of de nuka's in gelijke mate een bestemming als de afgelopen jaren blijven vinden in de vleeskalverhouderij is afhankelijk van de rentabiliteit van deze vorm van vleesproductie (wit of blank vlees) ten opzichte van de alternatieven: rosévlees of aanhouden tot volwassen stieren en vaarzen.
- Het is moeilijk om over de kansen van de ene ten opzichte van de andere vorm van vleesproductie harde uitspraken te doen. Door WTO-afspraken kunnen de prijzen van rundvlees de komende jaren onder druk komen. De afzetmarkt van blank kalfsvlees is echter vrij stabiel en staat nauwelijks onder invloed van de invoer uit bijvoorbeeld Zuid-Amerika. Dit zou in het voordeel zijn van de witvleesproductie. Voor de komende jaren wordt voor rund- en kalfsvlees een ten opzichte van de periode 2002/07 ongeveer 20% hogere rundvleesprijs aangegeven voor de jaren tot 2017 (OECD/FAO, 2008; in euro); ten opzichte van de prijs in 2007/08 is de prijs in de komende 10 jaar ongeveer 10% hoger. De rundvleesmarkt is echter sterk gesegmenteerd en het hogere marktsegment zal op de roodvleesmarkt meer concurrentie gaan ondervinden van rundvleesimporten uit Zuid-Amerika.
- De ontwikkeling van de productiekosten (voer) in de 'witvleessector' is voor een belangrijk deel van de zuivelmarkten afgeleid; het gaat om de prijzen van mager melk- en weipoeder. In 2007 bereikten deze poeders zeer hoge prijzen, die inmiddels aanzienlijk gedaald zijn. Bij een beheerste groei van de melkproductie zal het poederprijsniveau stabiel blijven (OECD/FAO, 2008). De weipoederprijs zal op ruim USD 100 komen, circa 20% lager dan geschat wordt voor 2007/08, maar het dubbele van de gemiddelde prijs in de jaren 2002/07. De prijs van mager melkpoeder zal op ruim USD 300, ruim 50% boven de prijs van de gemiddelde prijs in de jaren 2002/07, komen, dat is ongeveer 30% lager dan in 2007/08. Bij de huidige koersverhoudingen komt dit voor weipoeder uit op circa 65 euro en voor mager melkpoeder op circa 195 euro. Een sterkere stijging van de melkproductie in de wereld dan de consumptietoename kan de zuivelprijzen echter ook wel op het 'oude', lagere niveau brengen.

- In de 'roodvleessector' worden de kosten van mengvoer en ruwvoer voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de prijzen van graan. Deze zijn in 2007/08 op een veel hoger niveau gekomen. OECD/FAO (2008) geven aan dat de prijs van tarwe de komende tien jaar gemiddeld 40 tot 60% hoger zal zijn dan in de periode 1998-2007. Er wordt een prijs aangegeven van 230 USD; in euro is dat bij de huidige koersverhouding omstreeks 150 euro (in 2007/'08 was de tarweprijs in Nederland ruim 220 euro). Dergelijke prijsprognoses zijn uiteraard met veel onzekerheid omgeven. Herstel van de graanproductie in de wereld kan de tarweprijzen ook op een lager niveau brengen.

De verwachting is dat, ongeacht de uitkomst van de WTO-onderhandelingen, de prijs van blank kalfsvlees in de nabije toekomst weinig hinder zal ondervinden van de invoer van kalfsvlees in de EU. OECD/FAO (2008) verwacht voor de prijzen in de jaren tot 2015 een verder stijgende trend.

4 Gevolgen van ontkoppeling

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag of ontkoppeling leidt tot een vermindering van de Nederlandse productie van vleeskalveren, hoe groot die daling kan zijn en welke aspecten hierbij van belang zijn. Een krimp van 5 à 10% is naar verwachting door de sector wel op te vangen en zou zelfs positieve (prijs)effecten kunnen hebben. Een sterkere krimp zou voor de sector echter ingrijpende gevolgen kunnen hebben. De analyse is gericht op de gevolgen voor de witvleeskalveren.

4.1 Belang van de slachtpremies

Per 1 januari 2000 is de Europese marktordening rundvlees gewijzigd. Er zijn vanwege de verlaging van de interventieprijzen van rundvlees slachtpremies ingesteld voor zowel volwassen runderen als voor kalveren.¹ Tot de instelling van een slachtpremie voor kalveren is besloten op grond van de samenhang tussen de ontwikkeling van de prijzen van rundvlees en kalfsvlees.

De premie bedraagt in 2001 33 euro per witvleeskalv en is maximaal 50 euro per geslacht kalf in de jaren 2002-2004. Voor rosékalveren gelden de hogere slachtpremies voor volwassen runderen: in beginsel 80 euro vanaf 2002.

Na de hervorming van het GLB in 2003 is een bedrag van ongeveer 40 miljoen euro vastgelegd om in Nederland als slachtpremie voor de witvleeskalveren uit te betalen. Door dit premieplafond en de toename van het aantal slachtingen is de premie per kalf vanaf 2005 lager dan 50 euro (tabel 4.1).

Tabel 4.1	Aantal premiewaardige kalveren in Nederland (x 1.000) en slachtpremie per kalf (in euro)						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Premiewaardige kalveren	218,7	553,9	681,8	759,0	1.015,8	960,0	958,0
Slachtpremie	33,00	50,00	50,00	50,00	38,53	40,26	39,97
Bron: PVE.							

¹ De slachtpremies worden voor twee categorieën toegekend. De premies voor volwassen runderen gelden voor stieren, ossen en koeien vanaf 8 maanden leeftijd bij slacht. De premies voor kalveren zijn voor dieren tot 8 maanden.

Voor rosékalveren is de premie, die gelijk is aan die voor volwassen runderen, de afgelopen jaren ook lager dan in het EU-besluit voorziene bedrag van 80 euro per dier. Door de 'plafondkorting' is de premie ongeveer 70 euro.

De slachtpremies zijn een factor van aanmerkelijke economische betekenis. Op een bedrijf met 700 vleeskalveren en een premie van circa 70 euro per plaats (40 euro per dier x 1,7 rondes per jaar) is het totale premiebedrag circa 49.000 euro per jaar.

Ook op sectorniveau zijn de premies belangrijk. Met de productie van blank kalfsvlees is een omzet gemoeid van circa € 675 miljoen per jaar, namelijk ruim één miljoen slachtingen à 150 kg à 4,50 euro per kg geslacht gewicht. Het totale bedrag aan slachtpremies is ongeveer € 40 miljoen per jaar, dat is dus bijna 6% van de omzet (en een veel groter deel van het inkomen).

4.2 Verwachte gevolgen van ontkoppeling

Bij ontkoppeling zullen de premies worden omgezet in toeslagrechten voor het bedrijf. In beginsel verandert de omvang van de geldstroom van de overheid naar de kalfsvleessector hierdoor niet, maar niettemin kan ontkoppeling effecten hebben voor de sector.

Grotere keuzevrijheid kalverhouders

Door ontkoppeling krijgen de kalverhouders een minder afhankelijke positie en meer keuzemogelijkheden. Bij ontkoppeling kan een kalverhouder de premie van bijvoorbeeld € 49.000 per jaar namelijk blijven ontvangen zonder daadwerkelijk 1,7 keer per jaar 700 kalveren te blijven afleveren. Als de kalverhouder de productie beëindigt of fors vermindert, creëert hij (of zij) mogelijkheden om bijvoorbeeld buiten het bedrijf meer inkomen te verwerven of uit te breiden in een andere tak van zijn bedrijf. De voorwaarden voor toekenning en betaling van de toeslagrechten kunnen dan doorslaggevend zijn voor de beslissing van de kalverhouder.

Het huidige GLB loopt tot 2013. De verwachting is dat dit beleid vanaf 2013 fors zal veranderen naar een situatie dat kalverhouders minder of geen en in elk geval ontkoppelde steun zullen ontvangen. Een snellere ontkoppeling kan kalverhouders helpen zich daarop voor te bereiden doordat het een stimulans kan zijn voor ondernemerschap en aanpassing van de structuur van het eigen bedrijf.

Minder sturingsmogelijkheden voor integraties

Voor de kalverintegraties is een belangrijk nadeel van ont koppeling dat ze minder mogelijkheden overhouden om de productie te sturen. De kalverhouders krijgen door de ont koppeling namelijk een wat onafhankelijker positie. Deze verandering in het 'business model' in de kalversector zal zich voordoen in een situatie waarin bedrijven mogelijk andere keuzes gaan maken, waardoor de markt in beweging komt en zich naar een nieuw evenwicht zal ontwikkelen. Juist in een dergelijke situatie zullen integraties extra behoefte hebben aan sturingsmogelijkheden.

Integraties zullen door de toegenomen keuzevrijheid van kalverhouders noodzaak worden om bij het vaststellen van de contractvergoedingen rekening te houden met de mogelijkheid dat sommige kalverhouders zullen kiezen voor het stopzetten of verminderen van de productie.

Als er een productiedaling optreedt, ontstaat er voor de integraties ruimte om bedrijven die willen groeien meer mogelijkheden te geven. Voor de sector biedt dit mogelijkheden voor structuurverbetering.

Matiging van groei en lichte krimp

Ontkoppeling heeft voor bedrijven tot gevolg dat bij krimp de hoeveelheid premie niet vermindert en bij groei weliswaar de totale contractvergoeding toeneemt, maar de inkomsten uit de slachtpremies niet meer. Dit zal ertoe leiden dat bedrijven hun geplande groei zullen matigen of zelfs enige krimp zullen overwegen. In de workshop, met elf 'vooruitstrevende' kalverhouders, is gebleken dat zelfs deze bedrijven door ont koppeling terughoudend zullen worden om uit te breiden in de kalverhouderij. De meeste kalverhouders zullen overigens blijven proberen hun gespecialiseerde bedrijfstak vleeskalveren in opzet en omvang 'bij de tijd' te houden. Enkele workshopdeelnemers bleken serieus te overwegen om bij ont koppeling een beperkt deel van de stalruimte leeg te laten staan of wat minder rondes per jaar te gaan draaien.

Gemengde bedrijven zullen naar verwachting eerder kiezen voor ontwikkeling van een andere veehouderijtak, bijvoorbeeld leghennen. Er moet dan wel een andere tak met een redelijk perspectief op het bedrijf aanwezig zijn. Tabel B2.5 (bijlage 2) laat zien dat in 2006 slechts circa 15% van de bedrijven met meer dan 500 witvleeskalveren over een neventak van een behoorlijke omvang beschikt. Bij kleine eenheden melkvee en (vlees)varkens zal uitbreiding van deze neventak over het algemeen geen aantrekkelijk alternatief zijn.

Voor sommige kalverhouders is een uitbreiding van het inkomen buiten het bedrijf een reële optie. Dit zal sterk afhangen van de leeftijd van de ondernemer

en zijn kansen op de arbeidsmarkt. Wellicht zijn er ook wat mogelijkheden voor verbreding in de vorm van een recreatiebedrijf of zorglandbouw.

De ont koppeling zal zowel effect hebben bij de stoppers als bij de blijvers. Bij de blijvers, die samen 70% van de kalveren houden, hebben wijzigingen de grootste invloed op de totale omvang van de productie. Bij de kleine bedrijven, tot 500 kalveren, in de categorie 'blijvers' verwachten we als gevolg van ont koppeling iets meer stoppers. Bij de grotere bedrijven in de categorie 'blijvers', vanaf 500 kalveren, verwachten we geen stoppers. Wel wordt over de hele linie een verschuiving verwacht van groei naar lichte krimp, met ook bij de blijvers een enkel bedrijf dat is gekrompen (naar schatting een op de twintig bedrijven in die categorieën).

Bij ont koppeling zullen potentiële stoppers die meer dan 5000 euro per ha toeslagen ontvangen met hooguit de helft van de huidige productie krimpen, omdat ze anders niet meer kunnen profiteren van de speciale toeslagrechten.¹

Marktsituatie en kosten

Of kalverhouders de productie bij ont koppeling daadwerkelijk zullen beperken is sterk afhankelijk van de dan geldende marktsituatie en de kosten op het bedrijf. Bij lage opbrengstprijzen zullen ze sneller een ronde wachten, zeker als de kosten (bijvoorbeeld van mestafvoer) hoog zijn en de geboden contractvergoedingen onder druk staan. Bij hoge prijzen zullen ze waarschijnlijk de productie vergroten of ten minste hetzelfde houden. Het is duidelijk dat de integraties in dit verband een sterk sturende rol kunnen spelen.

Een lichte krimp als gevolg van ont koppeling kan leiden tot een stijging van de opbrengstprijzen en daardoor tot een verbetering van het economisch rendement in de kalversector.

---

¹ Hierbij is aangenomen dat de 50%-eis zal blijven gelden, ook al staat die voorwaarde niet in het huidige EC-voorstel.

Starters zullen deel productiecapaciteit overnemen

De verwachting is dat als kalverhouders gaan stoppen een deel van de productiecapaciteit van hun bedrijven zal worden overgenomen door starters. Op sommige bestaande bedrijven zal de groei niet op het eigen erf worden gerealiseerd, maar door ingebruikname van vrijkomende stalruimte op andere locaties. Dit zal zich vooral voordoen als er bedrijven stoppen met meer dan 500 kalveren en stallen met een behoorlijke moderniteit (boven 50%). Bedrijven in de categorie 'stoppers' zullen echter vaak pas stoppen als de stallen en inventaris grotendeels zijn afgeschreven, dus bij een lage moderniteit.

Vermogenskosten in relatie tot premiebedrag

Opvallend zijn de forse verschillen in de hoeveelheid vreemd vermogen per kalverplaats, uiteenlopend van circa 400 tot 700 euro. Zie tabel 2.6 in paragraaf 2.3. Bij bijvoorbeeld 500 euro vreemd vermogen per plaats en 12% verplichtingen (7% aflossing, 5% rente) gaat het om circa € 60 per kalverplaats per jaar. Dit ligt onder het totale premiebedrag.¹

Een deel van de kalverhouders die overwegen te gaan stoppen zouden dus de bedrijfstoelagen kunnen gebruiken om de verplichtingen aan de bank te voldoen. Een aantal kalverbedrijven komt dus inderdaad in de gelegenheid om de productie volledig stop te zetten. De verplichtingen van het vreemd vermogen kunnen namelijk, zelfs op bedrijven met 500 à 600 euro vreemd vermogen per kalf, helemaal worden voldaan vanuit de bedrijfstoelag. Of, anders geformuleerd: bedrijven met relatief veel vreemd vermogen hebben vrijwel de volledige bedrijfstoelag nodig om aan hun financiële verplichtingen te voldoen.

Echter, alleen bedrijven die redelijke alternatieven hebben zullen deze gelegenheid daadwerkelijk gaan gebruiken. Bedrijven die die alternatieve mogelijkheden niet hebben zullen waarschijnlijk een andere afweging maken. Neem bijvoorbeeld een kalverhouder van 52 jaar zonder een opvolger met 600 kalveren en een relatief beperkte hoeveelheid vreemd vermogen van 400 euro per kalverplaats. De kalverpremie van maximaal 70 euro per plaats biedt hem, na aftrek van de financieringskosten, een bruto-inkomen van slechts ruim € 13.000 per jaar ($70 - (12\% \text{ van } 400) = 22 * 600$ kalveren). Die 70 euro premie is een nominaal bedrag en zal in de toekomst minder waard worden door inflatie en wanneer de modulatiekorting van 5% per jaar zou worden verhoogd (mogelijk naar 12%). Wellicht weegt het afnemen van de financieringslast door aflossingen

---

¹ De berekende kosten van afschrijving en rente over het totale vermogen van gemiddeld € 1.131 per kalverplaats bedragen € 136 per plaats per jaar (stel 12% kosten). Dit is bijna twee keer zoveel als het premiebedrag van € 70 per plaats per jaar.

hier niet tegen op. In de verdere toekomst is zelfs een veel grotere daling van de toeslagrechten mogelijk als een systeem van gelijke premies per hectare ('flat rate') wordt ingevoerd. Deze kalverhouder zou dan bijvoorbeeld weer opnieuw moeten beginnen met kalveren houden om nog een redelijk inkomen te realiseren. Het is zeer de vraag of een kalverhouder met een schuld van 240.000 euro en veel onzekerheid over de toekomst van de bedrijfstoelagen in 2010 of 2011 zal besluiten te stoppen of sterk te krimpen, zeker gezien het beperkte aantal jaren tot 2013. Alleen kalverhouders die nagenoeg schuldenvrij zijn en/of andere inkomstenbronnen kunnen aanboren, zullen serieus overwegen om met vleeskalveren te stoppen en de bedrijfstoelag te incasseren.

Contracten

In de gehouden workshop met kalverhouders is gebleken dat de contracten over het algemeen geen belemmering zullen vormen bij de beslissing om de productie in te krimpen of eerder te stoppen. De meeste contracten hebben een looptijd van vier rondes, dus iets meer dan twee jaar.

Als het wegvallen van de slachtpremies voor bijvoorbeeld vijf procent van de bedrijven met langlopende contracten niet direct in 2010 in de vergoedingen kunnen worden verrekend, dan zou dat de integraties in dat overgangsjaar een financiële tegenvaller kunnen opleveren.¹ Echter, een klein aantal lopende overeenkomsten heeft een einddatum na 2010 en medio 2008 is het al duidelijk dat ontkoppeling vanaf 2010 een reële mogelijkheid is. Bij vernieuwing van contracten met een normale looptijd zullen dan ook bepalingen worden of inmiddels al zijn opgenomen waarmee deze problematiek grotendeels voorkomen wordt.

Onderbezetting kalverslachterijen, -melkproducenten en transportsector

Bij een krimp van de sector zal er schade ontstaan doordat een deel van de productiecapaciteit niet kan worden benut, onder meer bij de kalvermelkindustrie en kalverslachterijen.²

Daarnaast moet rekening gehouden worden met schade voor de transporteurs van nuchtere kalveren en van vleeskalveren. Vooral vermindering van het transport van nuka's uit verder gelegen landen levert een omzetsdaling en verlies aan werkgelegenheid op. Een krimp van bijvoorbeeld 15%, als gevolg van een

---

¹ Het zou hierbij dan gaan om een schade van € 2 miljoen.

² Onderbezetting van Nederlandse kalverslachterijen zou bij 15% krimp een verliespost betekenen van circa € 7,5 miljoen per jaar, uitgaande van € 50 vaste kosten per slachting. Bij de voerindustrie zou de schade volgens experts uit de sector zelfs het dubbele zijn: circa € 15 miljoen. Het gaat hier om de schade door hogere vaste kosten per kalf als gevolg van een niet volledige benutting van beschikbare productiecapaciteit.

verlies aan marktaandeel aan concurrent Frankrijk, zou kunnen leiden tot een verlies aan werkgelegenheid van 2.000 banen en een vermindering van de toegevoegde waarde van naar schatting 50 tot 100 miljoen euro. Zie voor een analyse van de mogelijke gevolgen voor de kolom, werkgelegenheid en regio ook De Bont et al., 2007, hoofdstuk 3.3.

Verschuiving van rosékalveren naar witvleeskalveren

Het is niet helemaal uitgesloten dat de slachtpremies voor volwassen runderen, inclusief rosékalveren, ontkoppeld worden, terwijl de slachtpremies voor kalveren (deels of geheel) gekoppeld blijven. Als deze situatie zich voordoet zou een deel van de rosékalverhouders kunnen besluiten de kalveren onder de acht maanden te gaan afleveren, waardoor men zowel de bedrijfstoelagen voor de in het verleden gehouden rosékalveren kan incasseren en tevens in aanmerking komt voor de kalverpremie. Een dergelijke verschuiving zou een krimp bij de witvleeskalveren deels ongedaan kunnen maken. Overigens is het zeer de vraag of de Europese Commissie dit mogelijk zal willen maken.

Er zal overigens sowieso een prikkel komen voor rosémesters om onder de acht maanden te gaan mesten en zo voor de kalverpremie in aanmerking te komen. Dit is een gevolg van de nieuwe definitie die rosékalveren onder de 8 maanden de benaming 'kalfsvlees' geeft.

4.3 Gevolgen blijvende koppeling Frankrijk

Bij een ont koppeling van de premie in Frankrijk zal de kalfsvleesproductie er naar verwachting afnemen. Dit biedt mogelijkheden voor de Nederlandse kalfsvleesproductie.

Echter, als de uitkomst van de onderhandeling in de EU zou zijn dat Frankrijk in 2010 en 2011 volledig blijft koppelen, terwijl Nederland direct volledig ont koppelt, dan is de verwachting dat Frankrijk zal inspringen op de krimp van de totale productie in Nederland door - in beginsel zonder investeringen in extra productiecapaciteit - de eigen kalfsvleesproductie te vergroten. Het premieplafond in Frankrijk is 2 miljoen vleeskalveren, terwijl er nu slechts ongeveer 1,7

miljoen kalveren geslacht worden.¹ Dit zou de Fransen de ruimte geven om het aantal slachtingen te vergroten tegen de volledige premie per kalf.²

Het is opmerkelijk dat de Fransen de afgelopen jaren € 15 miljoen niet benut hebben om 300.000 extra kalveren te mesten, terwijl de productie in Nederland in diezelfde periode toenam. De Franse kalversector heeft blijkbaar een slechtere concurrentiepositie dan Nederland.

Bij een blijvende koppeling in Frankrijk zou de kalversector daar de krimp in Nederland kunnen compenseren door de eigen uitvoer van jonge kalveren te beperken en deze kalveren zelf te gaan afmesten. Een deel van de Franse export van jonge dieren betreft de jaarlijkse uitvoer van circa 20.000 nuka's naar Nederland. Mogelijk zal Frankrijk ook meer kalveren gaan invoeren, bijvoorbeeld uit het VK en wellicht Ierland. Deze kalveren gaan nu vooral naar Nederland. Logistiek gezien is invoer door Frankrijk een voor de hand liggende mogelijkheid. De afstanden naar de kalverbedrijven in het noordwesten van Frankrijk zijn niet zo groot. Een vergroting van de import van nuka's door Frankrijk zal echter een investering in de daarvoor benodigde infrastructuur vergen. Een eerdere analyse concludeert dat Frankrijk ongeveer 5% van de huidige Nederlandse productieomvang zou kunnen overnemen (circa 10.000 ton; De Bont et al., 2007).³

Vanuit de kalversector wordt aangegeven dat Nederland op dit moment nog een lagere kostprijs heeft dan Frankrijk en daardoor een sterke concurrent is. De genoemde nadelen zouden het Nederlandse kostprijsvoordeel in belangrijke mate kunnen neutraliseren, waardoor de voorsprong in de concurrentiestrijd verloren gaat. De grote Franse integratie Lactalis zou hierop gericht kunnen inspelen. Gezien het feit dat het gaat om enkele jaren tot 2013 zullen ze hiervoor niet structureel gaan investeren, maar wel de bezettingsgraad van de bedrijven zoveel mogelijk verhogen.

Als Nederland daadwerkelijk marktaandeel verliest aan Frankrijk dan zullen onze opbrengstprijzen en contractvergoedingen onder druk komen te staan. Dit zal ten opzichte met het basisscenario geplande groei van bedrijven extra bemoeilijken en eventuele krimp versterken. Dit effect wordt beperkt omdat het slechts om de twee overgangsjaren 2010 en 2011 gaat.

---

¹ Voor de slachtpremies voor vleeskalveren in Frankrijk geldt voor 2008 een begrotingsmaximum van ruim 79 miljoen euro (precies: 79,472 mln). Het is niet helemaal duidelijk of deze budgetlimiet in de komende jaren verhoogd zou kunnen worden tot bijvoorbeeld 100 miljoen euro.

² Meest beperkende factor is waarschijnlijk het aanbod van kalveren dat door de melkquotering voortdurend met meer dan 1% per jaar daalt, en in Frankrijk mogelijk ook bij verruiming van de melkquota constant zal blijven of zelfs zal afnemen.

³ Dit betreft een analyse met de modellen DRAM en CAPRI.

Positie van de Franse kalverhouderij

De kalfsvleesproductie in Frankrijk heeft de volgende kenmerken:

- De Franse kalfsvleesproductie is vooral gelokaliseerd in de melkveegebieden van het land, in Bretagne en Normandië en daarnaast in het zuidwesten. Het betreft alleen witvlees (geen rosé). De productie vindt evenals in Nederland grotendeels op contract plaats, voor een deel voor de in Nederland ook actieve integraties, voor een deel voor Franse zuivelcoöperaties. De circa 5.000 vleeskalverhouders houden gemiddeld minder kalveren, ruwweg de helft van het aantal per bedrijf in Nederland.
- De ontwikkeling van de productie over een langere periode wijst op een daling (zie tabel 4.2). Vanaf 2000, toen de premies zijn geïntroduceerd, is de productie min of meer stabiel gebleven. In elk geval is deze niet toegenomen.
- De Franse vleeskalverhouderij is hoofdzakelijk gebaseerd op in Frankrijk geboren kalveren. De infrastructuur om kalveren te importeren is minder goed ontwikkeld dan in Nederland. Frankrijk importeerde (in 2005 respectievelijk 2006) ongeveer 130.000 respectievelijk 160.000 kalveren, voornamelijk uit Duitsland (Office de l'Elevage, 2006). De invoer vertegenwoordigt 'slechts' ongeveer 8 tot 9% van het aantal in Frankrijk geproduceerde vleeskalveren (1,7 miljoen), tegenover ongeveer 50% in Nederland. Daartegenover staat een export van Frankrijk van ongeveer 160.000 jonge kalveren (in zowel 2005 als 2006), voornamelijk naar Spanje. Overigens exporteert Frankrijk ook veel oudere dieren voor de mestering en voor de slacht, vooral naar Italië en Spanje.
- De Franse rund- en kalfsvleesproductie heeft echter, evenals Nederland en België, vóór 1996 wel gebruik gemaakt van Britse kalveren. Nu het importverbod in 2006 is opgeheven, kan Frankrijk eventueel hiermee de productie van kalfsvlees uitbreiden. De Britse export zou tot dusver echter nog maar gering zijn (Office de l'Elevage, 2007).
- De Franse kalveren worden jonger en op een lager gewicht geslacht, gemiddeld rond zes maanden met 135 kg geslacht gewicht ten opzichte van bijna zeven maanden en 145 kg in Nederland. Frankrijk bedient hiermee een wat ander marktsegment dan Nederland. Door de kenmerken van het Franse vlees (jonger en van een melkvleesras in plaats van een zuiver melkras) is de gemiddelde prijs hoger dan van het Nederlandse kalfsvlees. Overigens zijn vanwege de kwaliteitsverschillen de prijzen van de nuchtere kalveren in Frankrijk ook duidelijk hoger dan in Nederland.
- Frankrijk heeft hogere productiekosten dan Nederland. De Rabobank (2007) geeft aan dat de productiekosten in Frankrijk circa 30 euro per kalf hoger

- zijn, dat is exclusief kosten van mestafzet. Het verschil in productiekosten inclusief mestafzet zal naar schatting 10 à 15 euro per kalf zijn.
- Frankrijk is netto-importeur van kalfvlees. Het Franse tekort wordt in zijn geheel opgevuld door Nederland, dat ongeveer 40.000 ton per jaar (gemiddeld vanaf 2002) naar Frankrijk exporteert. De invoer verzorgt ongeveer 14% van de consumptie in Frankrijk, die per hoofd van de bevolking een licht dalende tendens vertoont.
  - Frankrijk verwachtte dat Nederland in 2007 meer naar Frankrijk zou gaan exporteren omdat Nederland gebruik zou gaan maken van de uit het VK weer beschikbare kalveren (Office de l'Elevage, 2007). Uit handelcijfers van PVE blijkt dat de Nederlandse import van kalveren uit het VK in 2007 inderdaad is toegenomen ten opzichte van 2006 (+23%; van 45.289 naar 55.680 dieren). De totale invoer van kalveren is in 2007 met 7% toegenomen (van 534.538 naar 569.287 dieren). Van een toename van de uitvoer van rund- en kalfsvlees van Nederland naar Frankrijk is echter geen sprake.

4.4 Gevolgen vervallen 50%-eis

Boven de 5.000 euro per hectare is sprake van 'speciale toeslagrechten'. Om die te kunnen ontvangen moet worden voldaan aan bepaalde voorwaarden. De belangrijkste voorwaarde is dat de productie voor tenminste 50% moet worden gehandhaafd. Als deze 50%-eis voor de speciale toeslagrechten vervalt, dan zouden bedrijven met weinig grond deze toeslagrechten kunnen blijven ontvangen terwijl daar helemaal geen productie meer tegenover hoeft te staan. De speciale toeslagrechten bedragen veelal tienduizenden euro's per bedrijf. Dit zal betekenen dat verwachte krimpers, in de categorie boven de 5.000 euro per ha, waarvan in het basisscenario ook al krimp verwacht wordt, forser kunnen gaan krimpen of zelfs volledig stoppen.

Naar verwachting zal het totale effect hiervan beperkt zijn, maar niettemin zal het leiden tot een extra krimp.

4.5 Verwachte krimp op basis van positie kalverbedrijven

De gevolgen van ontkoppeling voor de omvang van de kalverhouderij in Nederland zijn niet eenduidig aan te geven. Door nauwkeurig te kijken naar de uitgangssituatie en drijvende krachten bij zes groepen bedrijven zijn de verwachte

gevolgen gekwantificeerd. Daarbij is met name gekeken naar A) volledige ont-koppeling met volledige verrekening (variant 1), met mogelijk extra effecten bij B) blijvende koppeling in Frankrijk en bij C) het wegvallen van de 50%-eis. Deze analyse is in feite een expert-inschatting, uitgaande van de economische positie en ontwikkelingsmogelijkheden van de kalverbedrijven. Bij deze inschatting is niet expliciet rekening gehouden met prijseffecten die de omvang van de krimp zouden kunnen beperken.

De uitkomsten van deze analyse hebben betrekking op de komende vijf jaar en zijn weergegeven in tabel 4.2. Het zal duidelijk zijn dat een exacte voorspel-ling onmogelijk te geven is en dat dus het daadwerkelijke effect zowel in positie-ve als in negatieve zin kan afwijken van de hier weergegeven inschatting.

Tabel 4.2 Verwachte krimp Nederlandse kalversector na ont koppeling in diverse scenario's								
Categorie	Bedrijfs- omvang	Blijver/ stopper	Premie/ha	Bedrijven huidig	Kalveren huidig	Bedrijven Na 5 jaar	Kalveren Na 5 jaar	Krimp (in %)
Variant 0. Ongewijzigd beleid; ontwikkeling komende vijf jaar								0,2 %
1	100-500	blijvers		228	69.864	205	80.344	
2	100-500	stoppers		140	39.446	91	23.175	
3	> 500	blijvers	< 5.000	134	114.518	134	129.405	
4	> 500	stoppers	< 5.000	37	27.099	24	15.921	
5	> 500	blijvers	> 5.000	215	206.572	215	247.886	
6	> 500	stoppers	> 5.000	107	97.254	70	57.137	
Variant 1. Ontkoppeling (basisscenario); ontwikkeling komende vijf jaar								12,7%
1	100-500	blijvers		228	69.864	194	62.004	
2	100-500	stoppers		140	39.446	91	19.230	
3	> 500	blijvers	< 5.000	134	114.518	134	120.244	
4	> 500	stoppers	< 5.000	37	27.099	24	13.211	
5	> 500	blijvers	> 5.000	215	206.572	215	222.065	
6	> 500	stoppers	> 5.000	107	97.254	70	47.411	
Variant 2. Ontkoppeling (basis) en Frankrijk blijft koppelen; ontwikkeling komende vijf jaar								17,5 %
1	100-500	blijvers		228	69.864	194	56.765	
2	100-500	stoppers		140	39.446	91	19.230	
3	> 500	blijvers	< 5.000	134	114.518	134	114.518	
4	> 500	stoppers	< 5.000	37	27.099	24	13.211	

5	> 500	blijvers	> 5.000	215	206.572	215	206.572	
6	> 500	stoppers	> 5.000	107	97.254	70	47.411	
Variant 3. Ontkoppeling (basis) en geen 50%-eis meer; ontwikkeling komende vijf jaar								14,7 %
1	100-500	blijvers		228	69.864	194	62.004	
2	100-500	stoppers		140	39.446	77	13.313	
3	> 500	blijvers	< 5.000	134	114.518	134	120.244	
4	> 500	stoppers	< 5.000	37	27.099	24	13.211	
5	> 500	blijvers	> 5.000	215	206.572	215	222.065	
6	> 500	stoppers	> 5.000	107	97.254	70	42.549	
Bron:								

De analyse wijst uit dat bij ont koppeling een krimp van bijna 13% wordt verwacht. Dit is het gevolg van verschuivingen in alle zes groepen bedrijven¹. De helft van deze krimp is het gevolg van de verwachting dat de 'blijvers' met meer dan 500 kalveren bij ont koppeling hun groeiplannen zullen gaan beperken of bevrozen en dat een op de twintig van deze bedrijven zelfs zal besluiten tot lichte krimp. Het aantal groeiers (in de tabel in bijlage 6 het totaal van groeiers, sterke groeiers en verdubbelers) wordt door ont koppeling bijna gehalveerd: van 269 naar 138 bedrijven.

Als er in Frankrijk in 2010 en 2011 nog helemaal geen ont koppeling plaatsvindt, dan zou de productiedaling met naar schatting bijna 5% kunnen oplopen tot ruim 17%. Dit zal het geval zijn als Nederland in deze overgangsjaren door gerichte actie van met name Lactalis structureel marktaandeel kwijtraakt aan Frankrijk, waardoor de opbrengstprijzen en contractvergoedingen in Nederland blijvend onder druk komen te staan. De geplande groei van kalverbedrijven zal daardoor extra worden bemoeilijkt en eventuele krimp versterkt. Het aantal bedrijven met groei zal hierdoor verder afnemen van 138 naar slechts 29 bedrijven (zie bijlage 6). Er zijn dan alleen nog gewone groeiers en niet langer sterke groeiers en verdubbelers.

Het mogelijk wegvallen van de 50%-eis zal naar verwachting alleen gevolgen hebben voor bedrijven in de categorie 'stoppers' met meer dan 5.000 euro toeslagrechten per hectare. Van deze bedrijven zullen er meer dan in het basis scenario kiezen voor stoppen of sterke krimp. In dit scenario wordt een lichte extra krimp verwacht van ongeveer 2% (15% i.p.v. 13%).

Een combinatie van blijvende koppeling in Frankrijk én het wegvallen van de 50%-eis zal de grootste totale krimp tot gevolg hebben.

4.6 Verwachte krimp op basis van prijselasticiteiten

Uit een analyse van prijzen en vraag en aanbod zijn de volgende prijselasticiteiten van vraag en aanbod geschat:

- De prijselasticiteit van de vraag bedraagt -0,7%. Als de prijs met 1% stijgt daalt de vraag met 0,7%.

---

¹ Van de productiecapaciteit van de 'stoppers', waarvan 35% zal gaan stoppen, zal naar verwachting een deel worden overgenomen door groeiers en starters. Zie de tekst in paragraaf 4.2, onder de subkop *Starters zullen deel productiecapaciteit overnemen*. Dit effect is meegenomen bij de inschatting van de groeipercentages in de categorie 'blijvers'.

- De lange termijn prijselasticiteit van het aanbod bedraagt 2,7%. De korte termijn prijselasticiteit bedraagt 1,8%. Als de prijs duurzaam met 1% stijgt, neemt het aanbod structureel met 2,7% toe.
- De exportelasticiteit van de vraag bedraagt 0,8%. Als de export naar Frankrijk en Italië met 1% stijgt, neemt de vraag naar Nederlandse kalveren met 0,8% toe.

Interpretatie:

- Het aanbod van de sector is prijselastisch. De sector produceert tegen kostprijs. Veranderingen in de hoeveelheid worden bepaald door veranderingen in de vraag.
- Als de slachtpremies komen te vervallen, leidt dit op lange termijn tot een beperkte daling van de producentenprijzen. De producenten produceren immers tegen kostprijs.
- De daling van de slachtprijs wordt afgewenteld op de afnemers (lees: retail in Italië). Deze betalen hogere prijzen.
- De vraag neemt licht af door de stijging van de prijzen voor afnemers. Dit leidt tot een beperkte daling van de productie in Nederland.

Voorlopige conclusie

Op basis van de berekende prijselasticiteiten is een schatting gemaakt van het effect van het ontkoppelen van de slachtpremie op de productie. De prijsstijging voor de afnemers en prijsdaling voor de producenten die hiervan het gevolg zou kunnen zijn, zou kunnen leiden tot een productiedaling van 12%.

Bij deze schatting plaatsen we twee belangrijke kanttekeningen, die hierna verder zullen worden uitgewerkt. Ten eerste is geen rekening gehouden met het effect van dalende prijzen van nuka's en mogelijk ook van melkpoeders. Ten tweede is verondersteld dat de ontkoppelde slachtpremie geen enkele invloed meer zal hebben op productiebeslissingen. Dit zal echter pas op de lange termijn (5 tot 10 jaar) helemaal het geval zijn.

Effect van dalende nukaprijzen

Een productiedaling zal effect hebben op de prijzen van de nuchtere kalveren, die ongeveer gelijke tred houden met de omvang van de vraag naar nuka's. Als de productie met 12% daalt zal dus ook de nukaprijs met ongeveer zo'n percentage dalen. Dit betekent een kostendaling voor de producent van vleeskalveren van circa 10 euro per kalf. Om de ontkoppelde slachtpremie van 40 euro te compenseren zou dan nog slechts 30 euro 'uit de markt' hoeven te komen.

Het effect van een dalende nukaprijs zal zijn dat de daadwerkelijke productiedaling lager zal zijn dan de eerder geschatte 12%. Daarbij is veel afhankelijk van hoe andere landen reageren. Omdat Duitsland en Italië al in 2005 ontkoppeld hebben is dat effect al (deels) in de huidige marktsituatie verdisconteerd.

Invloed van bedrijfstoelagen

De veronderstelling achter deze berekeningen is dat, op de lange termijn, de productiebeslissingen niet meer worden beïnvloed door de (ontkoppelde) bedrijfstoelagen. De (gekoppelde) slachtpremie had wel invloed op de productiebeslissingen.

In de praktijk zullen de bedrijfstoelagen echter voor het merendeel van de kalverhouders wel een rol blijven spelen, waarschijnlijk ook nog wel over vijf of tien jaar. De invloed ervan zal wel geleidelijk minder worden door kortingen en inflatie.

Er zal een onderhandeling ontstaan tussen afnemers in Italië en kalverintegraties over de benodigde prijs, waarbij de bedrijfstoelagen zonder twijfel nog een rol zullen spelen. Datzelfde geldt voor de onderhandeling tussen kalverintegraties en kalverhouders. Het zal niet zo zijn dat de kalverhouder de 40 euro in de vorm van een bedrijfstoelag volledig buiten de onderhandelingen over een nieuw contract kan houden. De mate waarin kalverhouders reële mogelijkheden hebben om een dreigement om 'dan maar te stoppen met produceren' daadwerkelijk uit te voeren zal bepalend zijn voor de mate waarin integraties de weggevallen slachtpremie kunnen 'verrekenen' in de contractvergoeding.

De gemaakte analyse van de sector (bedrijfsstructuur, opvolgingssituaties, vermogensposities van kalverhouders, meningen in de workshop) laat zien dat er zeker met enige krimp rekening gehouden moet worden. Overigens zal het gaan om een beperkte krimp, omdat verreweg de meeste kalverhouders 1) te zware financiële verplichtingen hebben om te kunnen stoppen, 2) geen reële alternatieven hebben om een redelijk inkomen te blijven verwerven en/of 3) niet willen stoppen of inkrimpen. Wegens de reële kans op krimp zullen integraties de weggevallen slachtpremie naar verwachting echter niet volledig in mindering kunnen brengen op de contractvergoeding.

Conclusie

De door de ont koppeling uit de keten wegvallende premie zal niet volledig uit de markt hoeven te worden gecompenseerd. De berekende 12% productiedaling is feitelijk een inschatting van de situatie op de lange termijn. Voor de kortere termijn (2010-2013) kan dit als een 'worst case'-scenario worden beschouwd.

De daadwerkelijke productiedaling zal naar verwachting minder groot zijn, tussen de 5 en 10%, omdat: a) de weggevallen slachtpremie deels zal worden afgewenteld op de melkveehouderij, door een neerwaartse druk op de nukaprijzen¹, b) de weggevallen slachtpremie zeker de eerste jaren nog een stevige invloed zal behouden op de productiebeslissingen.

4.7 Gevolgen voor de administratieve lasten

Bij ontkoppeling van de slachtpremies valt in administratief opzicht met het volgende rekening te houden:

- Het vervallen van de registratie van de geslachte kalveren (en runderen) voor de toekenning van de premies. Na afloop van het jaar moet in verband met de budgetplafonds het definitieve premiebedrag per dier worden vastgesteld. Bij de premietoekenning wordt gebruik gemaakt van het I&R-systeem (administratie door PVE).
- Het vaststellen van bedrijfstoelagen, per agrarisch bedrijf en per hectare. Op basis van de gegevens van PVE wat betreft de slachtpremies wordt door de Dienst Regelingen een referentie voor de toelagen per bedrijf bepaald. Dit is een eenmalige actie. Er zal mogelijk rekening gehouden moeten worden met bijzondere omstandigheden (bijvoorbeeld ziekte, recente uitbreiding) bij het vaststellen van de rechten, dus met de behandeling van bezwaarschriften en dergelijke.
- Een deel van de vleeskalverhouders heeft al een toelage op basis van de teelt van gewassen (bijvoorbeeld snijmaïs), de melkproductie of andere dieren, bijvoorbeeld oien. De nieuwe toelagen op basis van de vervallen slachtpremie worden dan hierbij geteld. In andere gevallen zijn de (gespecialiseerde) vleeskalverhouders nieuwe houders van toelagen.
- Wanneer er nog bepalingen bestaan wat betreft 'speciale toelagen' moeten de Dienst Regelingen en de betreffende veehouders hiermee rekening houden. In dit verband is vooral van belang de voorwaarde wat betreft het in standhouden van de productie voor ten minste 50% voor de uitbetaling van de bedragen boven 5.000 euro per hectare. Daarnaast zijn er ook bepalingen aangaande de overdracht.²

---

¹ Tevens is een prijsverlagend effect op de prijzen van melkpoeders denkbaar.

² De maximale waarde van een toelage is 5.000 euro (dus per hectare). Bedrijven die bij het vaststellen van de toelagen geen of weinig grond hebben, kunnen een ontheffing vragen voor het declareren van voldoende grond. Aan deze ontheffing wordt de voorwaarde verbonden dat ten minste nog 50% van de gve (dus in het algemeen vleeskalveren of -stieren) in de referentieperiode

Afgezien van de eenmalige activiteit om de slachtpremies om te zetten in toeslagrechten zal een en ander in administratief opzicht jaarlijks een verlichting kunnen opleveren.

---

worden gehouden. Eigenlijk is er dus voor de bedrijven met een hoge veebezetting per hectare hierdoor (nog) geen volledige ontkoppeling. Deze toeslagrechten kunnen overigens wel worden overgedragen. Alleen als de toeslagrechten met bijzondere voorwaarden in een keer worden overgedragen blijft de ontheffing bestaan (zie De Bont et al., 2003).

5 Conclusies en slotbeschouwing

5.1 Conclusies

Belangrijkste conclusies

Op basis van de economische positie en de ontwikkelingsmogelijkheden van de verschillende kalverbedrijven in Nederland moet rekening worden gehouden met een maximale krimp van de productie als gevolg van ontkoppeling van 13 tot 17%. Hierbij is echter alleen rekening gehouden met de slachtpremie en niet met markt- en prijseffecten. Op basis van berekende prijselasticiteiten wordt in de nieuwe evenwichtssituatie een krimp van 12% geschat. Door de te verwachten daling van de nukaprijzen en een blijvende invloed van de bedrijfstoelagen op de productiebeslissingen in de kalverhouderij, zal de daadwerkelijke krimp op de kortere termijn waarschijnlijk minder groot zal zijn, tussen de 5 en 10%. Dit hangt echter mede af van de ontwikkelingen in andere landen, met name in Frankrijk. De markt van kalfsvlees is een internationale, vooral Europese markt. Als belangrijke producent en concurrent Frankrijk blijft koppelen, zullen dempende prijseffecten (daling nukaprijzen, stijging opbrengstprijzen) zich niet of in veel mindere mate voordoen, waardoor een forsere productiedaling van meer dan 10% verwacht mag worden. Bovendien zal de kostprijzpositie van de Nederlandse kalversector in deze situatie verslechteren, waardoor verlies van marktaandeel en extra krimp niet zijn uit te sluiten.

Eerder onderzoek van De Bont et al. (2007) noemt uiteenlopende schattingen van de volume-effecten van ontkoppeling, van 5 tot 30%. De onderzoekers hebben daarbij aangegeven dat een vrij beperkte daling van de productie van 5 tot 15% meer voor de hand ligt dan een aanzienlijke afname. Deze inschatting is gebaseerd op de aanname dat ontkoppeling gelijktijdig ook in Frankrijk en andere landen zou plaatsvinden. De uitkomst van de nu uitgevoerde analyse is vrij consistent met deze eerdere bevindingen. De gevolgen van het ontkoppelen van de premies voor de omvang van de productie in Nederland zijn mede afhankelijk van diverse externe factoren, waaronder de situatie op de kalfsvleesmarkt en maatregelen van de integraties.

Gevolgen van ontkoppeling

In een ander onderzoek van De Bont et al. (2003, blz. 40) is op basis van de in januari 2003 door de Commissie gepresenteerde Hervormingsvoorstellen geconcludeerd dat door het ontkoppelen van de slachtpremie en de beperkingen

van de premieoverdracht (voor de 'speciale' toeslagrechten) op een termijn van ongeveer tien jaar een vrij belangrijk deel (mogelijk circa 20%) van de productiecapaciteit kan verdwijnen. Er werd destijds rekening mee gehouden dat een belangrijk deel van de capaciteitsvermindering al op korte termijn zou worden doorgevoerd vanwege de in 2004 ingegane eis van groepshuisvesting.

Als Frankrijk in de gelegenheid wordt gesteld om in de overgangsjaren 2010 en 2011 te blijven koppelen, dan kan dat, door gerichte actie van met name Lactalis, circa 5% extra krimp tot gevolg hebben. Dit komt voornamelijk door het feit dat de Nederlandse kalversector nu een gering maar wezenlijk kostprijsvoordeel heeft, waardoor de sector sterk concurrerend is. Door ongelijkheid bij de ont koppeling zal deze positie serieus worden verzwakt. Een forsere krimp betekent meer verstoring van de kalfsvleesmarkt en belemmert daardoor de gewenste 'zachte landing' bij de overgang naar een gewijzigd Europees landbouwbeleid. Prijseffecten, die de uiteindelijke krimp zullen beperken, zullen zich niet of veel minder voordoen als Frankrijk blijft koppelen. De kalfsvleesmarkt is namelijk een Europese markt, die niet of nauwelijks onder invloed staat van handel met derde landen.

Het mogelijk wegvallen van de zogenaamde 50%-eis zal naar verwachting een minder groot effect hebben: circa 2% productiedaling. Een blijvende koppeling in Frankrijk in combinatie met het wegvallen van de 50%-eis zou kunnen leiden tot een totale krimp van circa 20%.

Voorwaarden voor ont koppeling

Om eventuele schadelijke gevolgen van ont koppeling tot een minimum te beperken zijn de randvoorwaarden van groot belang.

Een eerste belangrijke voorwaarde voor ont koppeling is een integrale toepassing in de EU. Als in Frankrijk blijvend gekoppeld zou worden, dan zou dat de kalversector in Nederland vrij ernstige schade kunnen toebrengen (5% extra krimp). Italië en Duitsland, beide ook belangrijke producenten van kalfsvlees, hebben al ont koppeld.

Een tweede voorwaarde is dat als referentieperiode een recente periode gaat gelden, bijvoorbeeld de jaren 2006-2008, zodat de toeslagrechten zoveel mogelijk terechtkomen bij bedrijven die nog actief zijn en bedrijven die recent nog hebben uitgebreid niet worden gedupeerd. Hiermee zou ook vermeden worden dat de verstoring van de productie door de MKZ in 2001 nog gevolgen heeft. Een recentere productiereferentie dan de jaren 2000-2002 is overigens ook gebruikt bij de omzetting van de melkpremie en de introductie van toeslagen voor de suikerbietentelers.

Teneinde de productieomvang zoveel mogelijk op peil te houden en de toeslagrechten op basis van de slachtpremie maximaal voor de sector behouden is het gewenst dat de eis van het handhaven van ten minste 50% productie (om in aanmerking te komen voor de speciale toeslagrechten, boven de € 5.000 per ha) zal blijven gelden.

Prijseffecten

Op grond van de analyse van prijselasticiteiten wordt een krimp van de Nederlandse productie verwacht van maximaal 12%. Dit is een gevolg van het wegvalen van de slachtpremies, die losgekoppeld worden van de productie van kalfsvlees en in de vorm van bedrijfstoelagen ten goede zullen komen aan het platteland. Hierdoor zullen de prijzen voor de Italiaanse en andere afnemers gaan stijgen en zullen de consumptie en de productie van kalfsvlees gaan dalen.

Te verwachten is dat door de krimp van de productie als gevolg van de ont koppeling de prijzen van nuka's zullen dalen en de opbrengstprijzen van kalfsvlees mogelijk zullen stijgen. Hierdoor neemt de rentabiliteit van de kalverenproductie toe, waardoor een deel van de kalverhouders toch zal kiezen voor meer groei of minder krimp. Deze prijseffecten zullen een matigend effect hebben op de te verwachten krimp van de productie.

Deze prijseffecten zullen zich overigens niet, of in elk geval veel minder, voordoen als Frankrijk *niet* zou ontkoppelen. De kalfsvleesmarkt is tenslotte een Europese markt.

Het inkomen van de kalverhouders wordt voor een behoorlijk deel gevormd door de slachtpremies. Omdat de premie ook invloed heeft op de opbrengstenmarge van de sector, bepaalt de premie mede de aankooprijzen van nuchtere kalveren. Op die manier komt een deel van de premie terecht bij melkveeouders in Nederland en andere landen die kalveren leveren.

Markt- en prijsontwikkelingen

De vooruitzichten voor de prijsontwikkeling van rund- en kalfsvlees op de Europese markt zijn vrij gunstig. De EU zal, afhankelijk van het zuivelbeleid, bij een krimpende productieomvang de komende jaren meer rundvlees moeten gaan importeren. Dit kan een positief effect hebben op de prijzen van kalfsvlees.

De rentabiliteit van de sector stond in 2007 gedurende een aantal maanden onder druk door de forse stijging van de prijzen van melk- en weipoeders, die in de witvleessector worden gebruikt. De prijsstijgingen waren vooral een gevolg van schaarste op de wereldzuivelmarkt. Afschaffing van de melkquota kan hierin verandering brengen, en ook in het aanbod en de prijs van nuchtere kalveren. Door de forse kostenstijgingen en de daarop volgende krimp van de productie

konden de prijzen van vleeskalveren herstellen. Vervolgens werd e productie weer uitgebreid en momenteel (zomer 2008) zijn de prijzen weer naar een laag niveau gedaald. De markt van vleeskalveren lijkt, evenals die van andere landbouwproducten, minder stabiel dan in voorgaande jaren.

5.2 Slotbeschouwing

De gevolgen van ont koppeling zullen naar verwachting beperkt blijven als ook in andere landen ont koppeld wordt. Als Frankrijk echter zou blijven koppelen, terwijl in Nederland ont koppeld wordt, zijn de mogelijke gevolgen aanmerkelijk groter. In deze situatie komen de rendementen onder druk te staan, waardoor meer kalverhouders zullen neigen tot beperken van de productie. In die omstandigheden zal het voor contractgevers moeilijk zijn om de ont koppelde slachtpremie volledig te verrekenen met de contractvergoeding. De Nederlandse kalversector heeft momenteel een kostprijsvoordeel ten opzichte van Frankrijk van naar schatting 10 à 15 euro per kalf, inclusief mestafzetkosten. Bij blijvende koppeling in Frankrijk wordt in Nederland een krimp verwacht van circa 15%, terwijl de productie in Frankrijk mogelijk zal toenemen. Als de integraties het door deze krimp uit de sector verdwenen deel van de slachtpremies zouden moeten compenseren in de contractvergoedingen, dan gaat het om circa 6 euro per kalf. Daarnaast zullen bij 15% krimp de vaste kosten van slachterijen en kalvermelkproducenten door onderbezetting met om en nabij 20 euro per kalf toenemen. Dit zou een kostenverhoging van 26 euro per kalf betekenen, die het kostprijsvoordeel van de Nederlandse kalversector ongedaan zou maken. Het risico hiervan is een verlies van marktaandeel en extra krimp. De uiteindelijke gevolgen zijn echter niet goed in te schatten, omdat deze sterk afhangen van de precieze uitwerking van de regelingen in Nederland en Frankrijk.

Belangrijk is dat het functioneren van de kalversector door de ont koppeling en andere beleidsmaatregelen zo min mogelijk wordt verstoord. Daarom zal de overheid (i.c. de EU) beleidswijzigingen op een naar de sector verantwoorde wijze moeten vormgeven.

Naast de in paragraaf 5.1 genoemde aspecten zijn daarbij relevant:

- Het ont koppelen van de slachtpremie voor kalveren bij voorkeur gelijktijdig met het ont koppelen van de slachtpremie van volwassen dieren. Dit voorkomt dat er verstoring van de marktverhoudingen tussen rund- en kalfsvlees plaatsvindt.

- De afbouw en beëindiging van de melkquotering kan gunstig zijn voor de continuïteit van de kalverhouderij. Mede door de quotering, maar ook door het afbouwen van voorraden, zijn de prijzen van de grondstoffen (melk- en weipoeder) voor kalvermelk vorig jaar sterk gestegen. Inmiddels zijn de prijzen alweer fors gedaald, mede door de uitbreiding van de quota met 2,5% per april 2008. De quotering heeft uiteraard tevens invloed op het aanbod en de prijzen van nuchtere kalveren.
- Een vereenvoudiging van de toekenning van de toeslagen door regionalisatie ('flat rate', gelijke toeslagbedragen per ha) houdt automatisch het ontkoppelen van alle premies in. Dit zal forse negatieve inkomenseffecten hebben voor de kalverbedrijven in Nederland (De Bont et al., 2007). Opvallend is dat de kalverhouders in de workshop betrekkelijk optimistisch waren over de mogelijke gevolgen van regionalisatie. Overigens gaf men wel steeds duidelijk aan dat maatregelen in alle lidstaten gelijk(tijdig) zouden moeten worden ingevoerd.

Een zorgvuldige fasering van aanpassingen in het Europese beleid is gewenst en gunstig voor de perspectieven van de kalversector. Voor die perspectieven zijn ook andere zaken van wezenlijk belang, zoals de WTO-onderhandelingen, het milieu- en natuurbeleid, de ruimtelijke ordening en tenslotte het welzijnsbeleid, zowel wat betreft de huisvesting als het transport.

Literatuur

Berkhout, P. en C. van Bruchem, *Landbouw Economisch Bericht*, diverse jaargangen. LEI, Den Haag.

Bont, C.J.A.M. de, J.F.M. Helming en J.H. Jager, *Hervorming Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2003, Gevolgen van de besluiten voor de Nederlandse landbouw*, rapport 6.03.15. LEI, Den Haag, 2003.

Bont, C.J.A.M. de, J. Bolhuis, N. Bondt, J.F.M. Helming en J.H. Wisman, *Vleeskalveren en Hervorming Gemeenschappelijk landbouwbeleid*, rapport 6.03.09. LEI, Den Haag, 2003.

Bont, C.J.A.M. de, J. Bolhuis, N. Bondt, M.G.A. van Leeuwen en J.H. Wisman, *Vleeskalveren en herziening van het premiebeleid*, rapport 6.07.16. LEI, Den Haag, 2007.

Bont, C.J.A.M. de en A. van der Knijff, *Actuele ontwikkeling van bedrijfsresultaten en inkomens in 200x*, diverse jaargangen. LEI, Den Haag.

CBS Landbouwcijfers

LNV, *Brief aan de Tweede Kamer over besluiten in het kader van de hervorming van het GLB*, Den Haag, 23-04-2004.

OECD-FAO, *Agricultural outlook 2008-2017*. Paris/Rome, 2008.

Office de l'Elevage, *Le marché du veau dans l'union européenne*. Paris, 2007.

Rabobank, *De Nederlandse kalversector in Europa. Het succes van verticale integratie?* Utrecht, 2007.

Geraadpleegde websites:

- PVE <<https://bedrijfnet.pve.agro.nl>>
- Eurostat

Bijlage 1

Begeleidingscommissie en andere experts

Geraadpleegde experts

Begeleidingscommissie

- Frans van Dongen, PVE;
- Bert Loseman, LTO, vakgroep Kalverhouderij;
- Henny Swinkels, VanDrie Group.

Deelnemers workshop 13 mei

- Henk Altena;
- Eric Beindorff, Accon;
- Erik van Dronkelaar;
- Ton van Ginkel;
- E. van den Hardenberg;
- Kees van Kasteel;
- Herman Keurhorst;
- Hans Luijterink;
- Jan Macdaniël;
- Aart Mulder;
- Wim Thomassen;
- Dik Verbeek;
- Nico Bondt, LEI;
- Henri Prins, LEI

Overigen

- Jan Gerrit Deelen, Ministerie van LNV;
- Dirk-Jan van der Stelt, Ministerie van LNV;
- Frits Vink, Ministerie van LNV;
- Hans de Bie, Rabobank.

Bijlage 2

Leeftijd ondernemers en opvolging in de kalverhouderij

Tabel B2.1 Bedrijven met witvleeskalveren naar leeftijd oudste bedrijfs- hoofd en opvolging in 2004 a)				
	Jonger dan 50 jaar	Ouder dan 50 jaar met opvolger	Ouder dan 50 jaar zonder opvolger	Totaal
Aantal bedrijven	468	118	248	834
waarvan vleeskalverbe- drijven	468	118	248	834
waarvan melkveebedrij- ven	0	0	0	0
waarvan akkerbouwbe- drijven	0	0	0	0
waarvan gemengde be- drijven	0	0	0	0
Aantal hectare	4.279	1.151	1.516	6.946
Hectare per bedrijf	9	10	6	8
Vleeskalveren per ha	74	66	85	75
Gemiddelde leeftijd oud- ste bedrijfshoofd	41	60	57	48
Hokcapaciteit vleeskalve- ren	339.446	81.944	143.262	564.652
Aantal vleeskalveren to- taal	314.669	76.103	128.526	519.298
Aantal witvleeskalveren per bedrijf	662	629	510	612

a) Opvolgingssituatie in 2004, aangepaste LEI-definitie.
Bron: Landbouwtelling 2004. In de Landbouwtelling wordt om de vier jaar naar de opvolgingssituatie ge-
vraagd. Om die reden zijn er geen recentere gegevens dan van 2004 beschikbaar.

Tabel B2.2 Gespecialiseerde witveeskalverenbedrijven naar leeftijd oudste bedrijfshoofd en opvolging in 2004 a)

	Jonger dan 50 jaar	Ouder dan 50 jaar met opvolger	Ouder dan 50 jaar zonder opvolger	Totaal
Aantal bedrijven	468	118	248	834
waarvan vleeskalverbedrijven	468	118	248	834
waarvan melkveebedrijven	0	0	0	0
waarvan akkerbouwbedrijven	0	0	0	0
waarvan gemengde bedrijven	0	0	0	0
Aantal hectare	4.279	1.151	1.516	6.946
Hectare per bedrijf	9	10	6	8
Vleeskalveren per ha	74	66	85	75
Gemiddelde leeftijd oudste bedrijfshoofd	41	60	57	48
Hokcapaciteit vleeskalveren	339.446	81.944	143.262	564.652
Aantal vleeskalveren totaal	314.669	76.103	128.526	519.298
Aantal witveeskalveren per bedrijf	662	629	510	612
a) Opvolgingssituatie in 2004, aangepaste LEI-definitie. Bron: Landbouwtelling 2004.				

Tabel B2.3 Bedrijven met roséveeskalveren naar leeftijd oudste bedrijfshoofd en opvolging in 2004 a)

	Jonger dan 50 jaar	Ouder dan 50 jaar met opvolger	Ouder dan 50 jaar zonder opvolger	Totaal
Aantal bedrijven	636	250	369	1.255
waarvan vleeskalverbedrijven	225	61	133	419
waarvan melkveebedrijven	93	64	29	186
waarvan akkerbouwbedrijven	27	8	19	54
waarvan gemengde bedrijven	101	58	68	227
Aantal hectare	19.352	9.803	9.172	38.327
Hectare per bedrijf	30	39	25	31
Vleeskalveren per ha	7	5	6	6
Gemiddelde leeftijd oudste bedrijfshoofd	41	63	58	51
Hokcapaciteit vleeskalveren	170.558	58.608	71.917	301.083
Aantal vleeskalveren totaal	136.836	47.781	56.619	241.236
Aantal roséveeskalveren per bedrijf	163	154	123	149
a) Opvolgingssituatie in 2004, aangepaste LEI-definitie. Bron: Landbouwtelling 2004.				

Tabel B2.4 Gespecialiseerde roséveeskalverenbedrijven naar leeftijd oudste bedrijfshoofd en opvolging in 2004 a)

	Jonger dan 50 jaar	Ouder dan 50 jaar met opvolger	Ouder dan 50 jaar zonder opvolger	Totaal
Aantal bedrijven	174	46	107	327
waarvan vleeskalverenbedrijven	174	46	107	327
waarvan melkveebedrijven	0	0	0	0
waarvan akkerbouwbedrijven	0	0	0	0
waarvan gemengde bedrijven	0	0	0	0
Aantal hectare	2.934	904	1.237	5.075
Hectare per bedrijf	17	20	12	16
Vleeskalveren per ha	19	17	20	19
Gemiddelde leeftijd oudste bedrijfshoofd	40	62	58	49
Hokcapaciteit vleeskalveren	66.373	18.206	32.241	116.820
Aantal vleeskalveren totaal	56.894	15.533	24.855	97.282
Aantal roséveeskalveren per bedrijf	322	338	230	294
a) Opvolgingssituatie in 2004, aangepaste LEI-definitie. Bron: Landbouwtelling 2004.				

Tabel B2.5 Neventakken op bedrijven met > 500 witveeskalveren in 2006

Structuurkenmerken van bedrijven met > 500 witveeskalveren in 2006					
	Aantal op bedrijven > 500 witveeskalveren	Aantal bedrijven > 0	% bedrijven > 0	Gemiddeld per bedrijf	Gemiddeld per bedrijf > 0
Aantal bedrijven	550	550			
Vleeskalveren totaal	503.654	550	100%	916	916
waarvan witveeskalveren	493.969	550	100%	898	898
waarvan roséveeskalveren	9.685	51	9%	18	190
Hokcapaciteit vleeskalveren	525.270	550	100%	955	955
Arbeidskrachten	1.441			2,6	2,6
Aantal dieren:					
Melkkoeien	1.096	29	5%	2,0	38
Rundvee, mestेरij	1.801	85	15%	3,3	21
Schape totaal	2.450	99	18%	4,5	25
waarvan ooien	2.372	98	18%	4,3	24
Vleesvarkens	9.898	21	4%	18	471
Fokzeugen	696	3	1%	1,3	232
Vleeskuikens	206.225	5	1%	375	41.245
Moederdieren slachtsector	10.600	2	0%	19	5.300
Leghennen	309.240	15	3%	562	20.616
Vleeseenden	29.098	3	1%	53	9.699
Areaal:					
Ha cultuurgrond	6.708	523	95%	12,2	13
Ha grasland	2.549	408	74%	4,6	6
Ha akkerbouw	4.103	364	66%	7,5	11
Aantal nge:					

Tabel B2.5	Neventakken op bedrijven met > 500 witveeskalveren in 2006				
NGE totaal, waarvan:	73.279	550	100%	133,2	133
NGE.4.1.3 vleeskalveren	66.416	550	100%	120,8	121
NGE.4.1.3.1 witvlees	65.274	550	100%	118,7	119
NGE.4.1.3.2 rosévlees	1.141	51	9%	2,1	22
NGE.4.5 varkens	569	22	4%	1,0	26
NGE.4.6 pluimvee totaal	1.379	27	5%	2,5	51

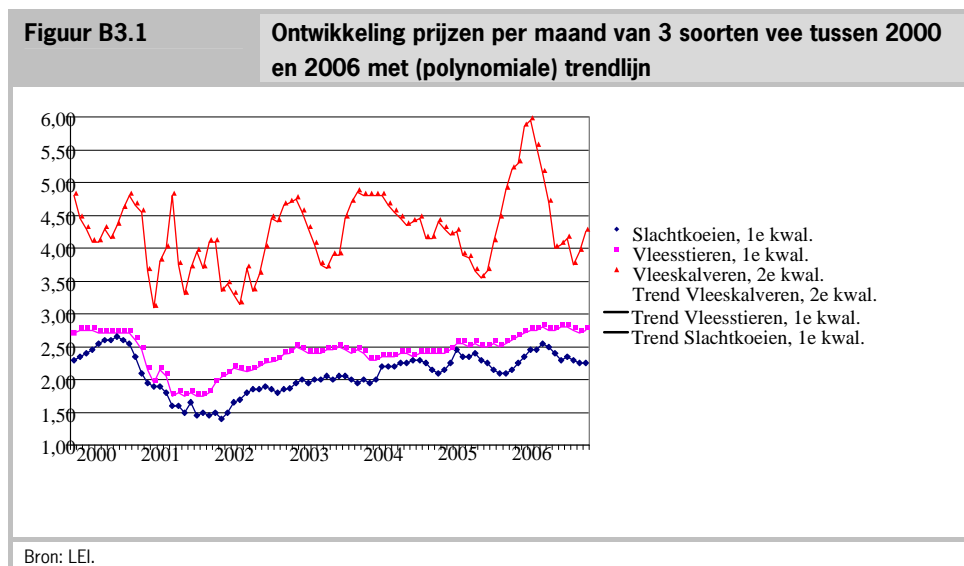

Bijlage 3

Samenhang prijzen verschillende slachtdieren

Figuur B3.1 geeft de ontwikkeling weer van de maandprijzen in Nederland vanaf januari 2000 van drie soorten slachtdieren: vleeskalveren, vleesstieren en slachtkoeien. Nagegaan is wat het verband (de correlatie) is tussen de prijsontwikkeling van vleeskalveren en van vleesstieren. Ook het verband tussen de prijzen van vleeskalveren en van slachtkoeien is bekeken.

Beide correlaties zijn significant. Dit houdt in dat er een verband is tussen respectievelijk de prijsontwikkeling van slachtkoeien en vleeskalveren en tussen die van vleesstieren en vleeskalveren. Het verband tussen de prijzen van vleeskalveren met die van vleesstieren is iets sterker dan dat tussen vleeskalveren en slachtkoeien.

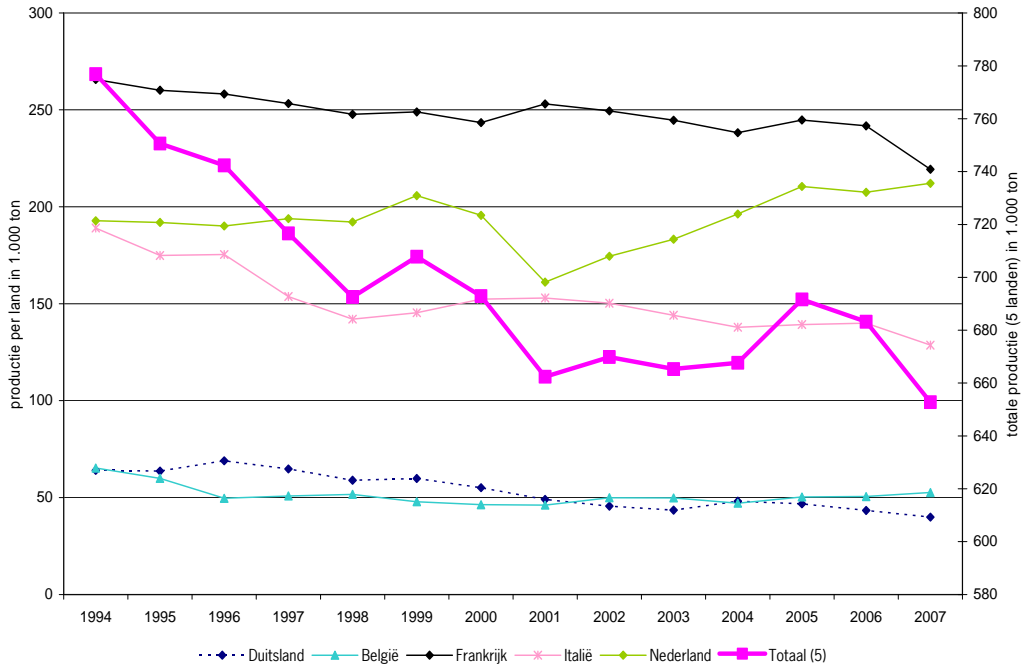
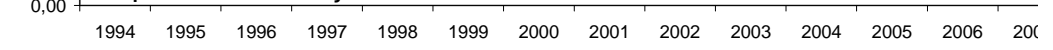
De samenhang tussen de prijzen van de vleeskalveren met die van de andere slachtdieren is sterker wanneer uitgegaan wordt van de prijzen van de prijzen van vleeskalveren en de prijzen van de andere slachtdieren drie maanden later. Dit houdt in dat de prijsontwikkeling van slachtkoeien en vleesstieren drie maanden achter loopt op die van vleeskalveren.

De samenhang tussen de betreffende prijzen zou nog wat sterker zijn wanneer geen rekening zou zijn gehouden met de prijzen in het jaar 2001. In dit jaar werd de Nederlandse veehouderij getroffen door de uitbraak van MKZ. Dit leverde vooral voor de vleeskalveren sterk fluctuerende prijzen op. De lage opbrengstprijzen van de dieren in 2001 is echter ook toe te schrijven aan de BSE-problematiek.

In 2005/2006 is de prijsstijging van de vleeskalveren vanwege de dreiging van vogelgriep veel forser dan die van de andere diersoorten. Dit heeft te maken met de omvangrijke export naar vooral Italië, waar de consument overstapte van pluimveevlees naar kalfsvlees.

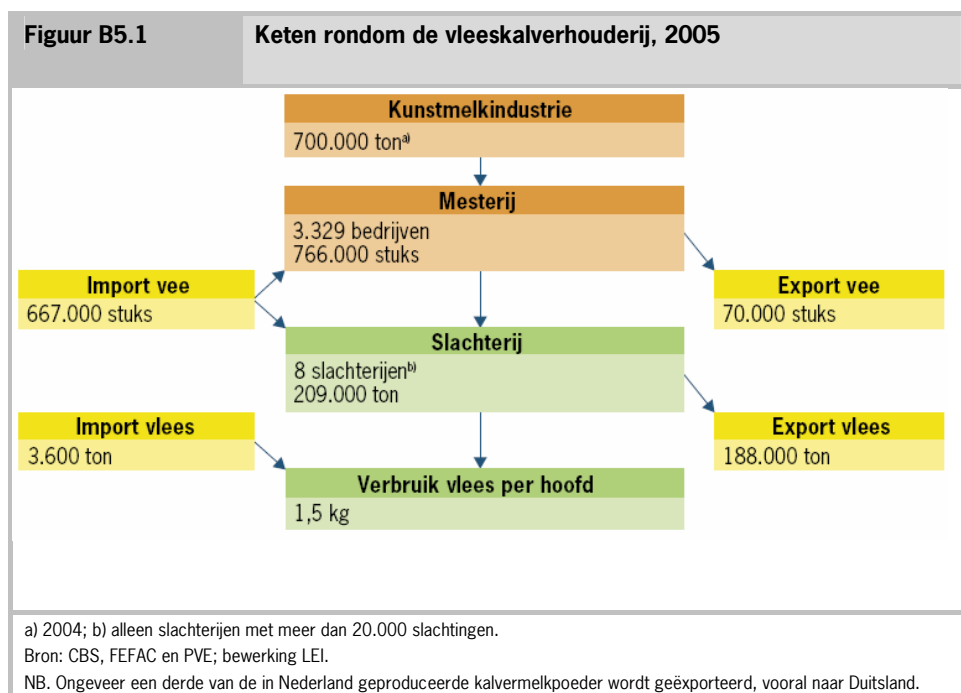
Bijlage 4

Kalfsvleesproductie in vijf EU-landen

Bijlage 5

Keten rondom de vleeskalverhouderij

Verwachte krimp Nederlandse kalversector na ont koppeling in diverse scenario's

				Variant 0 Ongewijzigd beleid; ontwikkeling komende 5 jaar					Krimp: 0,2%						
Cat.	Omvang	Blijv./stopp. premie/ha	bedr. kalveren	sterke					sterke verdubbelaars						
				Stoppers	krimpers	krimpers	gelijk	groei ers	125%	150%	200%	totaal	bedrijven	kalveren	
				0%	50%	75%	100%	125%	150%	200%					
1	100-500	blijvers	228	69.864	10%			40%	20%	20%	10%	100%	205	80344	
2	100-500	stoppers	140	39.446	35%	10%	10%	40%	5%	20%	0%	100%	91	23175	
3	>500	blijvers <5000/ha	134	114.518	0%			67%	20%	10%	3%	100%	134	129405	
4	>500	stoppers <5000/ha	37	27.099	35%	10%	10%	40%	5%	20%	0%	100%	24	15921	
5	>500	blijvers >5000/ha	215	206.572	0%			55%	20%	20%	5%	100%	215	247886	
6	>500	stoppers >5000/ha	107	97.254	35%	10%	10%	40%	5%	20%	0%	100%	70	57137	
Totaal				861	554753	122	28	28	413	130	102	38	861	739	553867
				Variant 1 Ontkoppeling (basis)					Krimp: 12,7%						
				15%	5%	10%	45%	15%	10%	0%					
1	100-500	blijvers	228	69.864	15%	5%	10%	45%	15%	10%	0%	100%	194	62004	
2	100-500	stoppers	140	39.446	35%	20%	25%	20%			0%	100%	91	19230	
3	>500	blijvers <5000/ha	134	114.518			5%	75%	15%	5%	0%	100%	134	120244	
4	>500	stoppers <5000/ha	37	27.099	35%	20%	25%	20%			0%	100%	24	13211	
5	>500	blijvers >5000/ha	215	206.572			5%	70%	15%	10%	0%	100%	215	222065	
6	>500	stoppers >5000/ha	107	97.254	35%	20%	25%	20%			0%	100%	70	47411	
Totaal				861	554753	134	68	111	410	87	51	0	861	727	484165
				Variant 2 Ontkoppeling (basis) en Frankrijk blijft koppelen					Krimp: 17,5%						
				15%	5%	10%	65%	5%	0%	0%					
1	100-500	blijvers	228	69.864	15%	5%	10%	65%	5%	0%	0%	100%	194	56765	
2	100-500	stoppers	140	39.446	35%	20%	25%	20%			0%	100%	91	19230	
3	>500	blijvers <5000/ha	134	114.518			5%	90%	5%	0%	0%	100%	134	114518	
4	>500	stoppers <5000/ha	37	27.099	35%	20%	25%	20%			0%	100%	24	13211	
5	>500	blijvers >5000/ha	215	206.572			5%	90%	5%	0%	0%	100%	215	206572	
6	>500	stoppers >5000/ha	107	97.254	35%	20%	25%	20%			0%	100%	70	47411	
Totaal				861	554753	134	68	111	519	29	0	0	861	727	457707
				Variant 3 Ontkoppeling (basis) en geen 50%-eis meer					Krimp: 14,7%						
				15%	5%	10%	45%	15%	10%	0%					
1	100-500	blijvers	228	69.864	15%	5%	10%	45%	15%	10%	0%	100%	194	62004	
2	100-500	stoppers	140	39.446	45%	30%	25%	0%			0%	100%	77	13313	
3	>500	blijvers <5000/ha	134	114.518			5%	75%	15%	5%	0%	100%	134	120244	
4	>500	stoppers <5000/ha	37	27.099	35%	20%	25%	20%			0%	100%	24	13211	
5	>500	blijvers >5000/ha	215	206.572			5%	70%	15%	10%	0%	100%	215	222065	
6	>500	stoppers >5000/ha	107	97.254	35%	30%	25%	10%			0%	100%	70	42549	
Totaal				861	554753	148	93	111	372	87	51	0	861	713	473386